

Przedszkole

Przyszłości

innowacyjny

program

edukacji

przedszkolnej

Program powstał jako praca zespołowa.

Autorzy:

Katarzyna Bury, Alicja Kosowska, Agnieszka Pieluszyńska, Przemysław Adamski,
pod kierunkiem dr Bogny Bartosz

Przedszkole Przyszłości

Innowacyjny program
edukacji przedszkolnej

*Publikacja jest współfinansowana ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.*

Publikacja powstała w ramach projektu *Przedszkole przyszłości – program edukacji przedszkolnej*

Autorzy:

Bogna Bartosz, Katarzyna Bury, Alicja Kosowska, Agnieszka Pieluszyńska, Przemysław Adamski

Współpraca merytoryczno-programowa:

Anna Ł. Adamska

Recenzenci:

Małgorzata Malec

Barbara Kobusińska

Korekta językowa:

Krystyna Kozak-Kamińska

© Copyright by InBIT Szczecin 2013

Realizatorzy projektu:

Instytut Organizacji Przedsiębiorstw i Technik Informacyjnych

“InBIT” Sp. z o.o. Oddział w Zgorzelcu

59-900 Zgorzelec, ul. Daszyńskiego 17

www.inbit.pl

oraz

Sławomir Anioł FadoS

www.fados.pl

Nakład 150 egz.

EGZEMPLARZ BEZPŁATNY

Spis Treści

Dlaczego „Przedszkole Przyszłości”?	5
Kilka słów o programie	6
Innowacyjny charakter „Przedszkola Przyszłości”	8
Koncepcja i konstrukcja programu	11
Osadzenie programu w psychologicznej teorii uczenia i rozwoju poznawczego	14
Opis sposobów realizacji celów kształcenia i wychowania - formy pracy	16
Treści edukacyjne	25
Indywidualizacja pracy w zależności od potrzeb i możliwości dzieci	49
Przewidywane osiągnięcia dzieci, test gotowości szkolnej	49
Ewaluacja programu	79
Bibliografia oraz polecana literatura	86

Dlaczego „Przedszkole Przyszłości”?

Zachęcamy nauczycieli do zapoznania się z programem „Przedszkole Przyszłości”. Dołożyliśmy wielu starań, aby powstał nowoczesny pakiet materiałów niekonwencjonalnych i wszechstronnie rozwijających, zawierający współczesne treści, które stymulują dzieci do współdziałania i działań twórczych. Mamy pewność, że będzie wspierał nauczycieli w innowacyjnych pomysłach oraz zwróci uwagę rodziców na rozwijanie u dzieci kompetencji niezbędnych w stale zmieniającym się świecie.

W „Przedszkolu Przyszłości” dobrze przygotujemy dzieci do nauki w szkole, wykorzystując najnowocześniejsze technologie informacyjne, a dodatkowo zwrócimy uwagę na rozwijanie wielu ważnych umiejętności, w tym:

- myślenia twórczego i konstrukcyjnego oraz wyobraźni przestrzennej;
- korzystania z multimediów, między innymi z Internetu i tablicy interaktywnej;
- kreatywnego wykorzystania różnorodnych materiałów podczas realizacji własnych pomysłów;
- planowania i realizacji zadań zespołowych wymagających niestandardowych rozwiązań.

Przygotowaliśmy bogaty zestaw różnorodnych pomocy, wspierających nauczyciela w pracy, np. specjalnie opracowane interaktywne aplikacje, atrakcyjne maskotki, płytę z utworami muzycznymi, zeszyty ćwiczeń z kartami pracy, które będzie można wydrukować, korzystając z e-zeszytu, tablice do globalnego czytania oraz poradnik dla rodziców, których zachęcamy do współuczestniczenia w realizacji programu. To tylko niewielka część całego pakietu pomocy edukacyjnych, których szczegółowy spis znaleźć można na następnych stronach.

Mamy nadzieję, że program „Przedszkole Przyszłości” spełni zarówno oczekiwania dzieci, jak również nauczycieli i rodziców. Umożliwi on uczestniczenie w ciekawych, niestandardowych zajęciach, uniwersalnie i szeroko kształcących. Jednocześnie doskonale przygotowuje dzieci do nauki w szkole i do życia w świecie, w którym tak dużą rolę odgrywa twórcze podejście do rozwiązywania problemów i umiejętność pracy w zespole.

Autorzy

Kilka słów o programie

Celem głównym programu „Przedszkole Przyszłości” jest wszechstronny rozwój aktywności twórczej i umiejętności konstrukcyjno-przestrzennych dziecka w okresie edukacji przedszkolnej, z wykorzystaniem nowoczesnych technologii. Program przeznaczony jest do realizacji w ramach instytucjonalnie zorganizowanej pracy pedagogicznej z dziećmi w wieku przedszkolnym.

Koncepcja programu jest zgodna z Podstawą programową wychowania przedszkolnego dla przedszkoli, oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych oraz innych form wychowania przedszkolnego z dnia 23 grudnia 2008 roku¹. Opiera się na założeniach zawartych w Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 8 czerwca 2009 roku w sprawie dopuszczenia do użytku w szkole programów wychowania przedszkolnego i programów nauczania oraz dopuszczania do użytku szkolnego podręczników.² Punktem wyjścia opracowania programu stały się cele wychowania przedszkolnego, określone w podstawie programowej.

„Przedszkole Przyszłości” jest programem przygotowującym dzieci do rozpoczęcia nauki w szkole podstawowej, skierowanym do młodych mieszkańców małych miast i terenów wiejskich. Wykorzystuje innowacyjne techniki multimedialne – tablicę interaktywną z szeregiem plansz i zadań audiowizualnych, dostosowanych do bieżącej tematyki zajęć.

Program kierowany jest do wszystkich grup wiekowych wychowania przedszkolnego. Większość scenariuszy zawiera propozycje zajęć o zróżnicowanych poziomach trudności.

Program nastawiony jest na rozwój aktywności dziecka, rozbudzanie jego kreatywności i zaspokajanie ciekawości poznawczej oraz kształtowanie postaw proekologicznych. Zawiera szereg metod i zadań, które pozwolą dziecku na bezpośrednie doświadczanie, konstruowanie i odkrywanie otaczającego je świata. W programie pojawia się wiele interesujących pomysłów, które ułatwią nauczycielowi wspieranie dzieci w ich rozwoju poznawczym, emocjonalnym i społecznym. Autorskie pomysły były inspirowane teoriami psychologicznymi, rozważaniami pedagogów, treściami zawartymi w pracach autorów, których książki polecamy nauczycielom i rodzicom, w bibliografii zamieszczonej na końcu programu.

1 Załącznik nr 1 Podstawa programowa wychowania przedszkolnego dla przedszkoli, oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych oraz innych form wychowania przedszkolnego (Dziennik Ustaw z dnia 15 stycznia 2009 r. Nr 4, poz. 17).

2 Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 8 czerwca 2009 roku w sprawie dopuszczenia do użytku w szkole programów wychowania przedszkolnego i programów nauczania oraz dopuszczania do użytku szkolnego podręczników (Dziennik Ustaw z dnia 10 czerwca 2009 r. Nr 89, poz.730)

Pakiet materiałów obejmuje:

- program wychowania przedszkolnego „Przedszkole Przyszłości” zawierający diagnozę gotowości szkolnej;
- przewodnik dla nauczycieli z rozkładem materiału i scenariuszami zajęć na 40 tygodni, w tym ze specjalnymi scenariuszami zajęć konstrukcyjno-manualnych, z propozycjami ćwiczeń korekcyjno-kompensacyjnych, z ewaluacją wewnętrzną programu;
- aplikacje interaktywne do wykorzystania na tablicy multimedialnej;
- 4 zeszyty ćwiczeń zawierające karty pracy;
- instrukcję korzystania z multimediiów dla nauczycieli;
- 40 tablic demonstracyjnych w dużym formacie;
- obrazki do globalnego czytania;
- 4 maskotki-pacynki;
- płytę CD z piosenkami i utworami muzycznymi;
- informator dla rodziców;
- wszystkie materiały dostępne są także w formie e-zeszytu, umożliwiając wyświetlanie na tablicy i drukowanie dowolnie wybranych materiałów z pakietu.

Cele programu

Głównym celem programu jest przygotowanie dzieci w wieku przedszkolnym do podjęcia nauki w szkole podstawowej poprzez:

- stymulowanie i rozwijanie indywidualnych predyspozycji i uzdolnień;
- przybliżanie ważnych, uniwersalnych wartości etycznych;
- rozwój intelektualny;
- rozwój emocjonalny i społeczny, w tym radzenie sobie w trudnych sytuacjach;
- wspomaganie rozwoju fizycznego;
- rozwijanie różnorodnych kompetencji poprzez korzystanie z technologii informacyjnej;
- poszerzanie wiedzy o otaczającym świecie;
- kształtowanie tożsamości narodowej, ze szczególnym uwzględnieniem historii i tradycji;
- kształtowanie wrażliwości artystycznej;
- rozbudzanie wyobraźni twórczej;
- kształtowanie umiejętności konstrukcyjno-przestrzennych;
- rozwijanie umiejętności współpracy w zespole; wyrównywanie szans edukacyjnych, poprzez indywidualizację pracy.

Innowacyjny charakter „Przedszkola Przyszłości”

Program „Przedszkole Przyszłości” jest **współczesny**, ma **innowacyjny** charakter, wykorzystuje **najnowsze technologie** (tablicę interaktywną, wizualizer), jest **inspiracją do twórczej** pracy z dziećmi w oparciu o ich **indywidualne zdolności**. Zawiera **zabawy konstrukcyjno-manualne** i koncepcję **rozwoju kompetencji przestrzennych**, która **wykracza poza ramy** obowiązującej aktualnie podstawy programowej wychowania przedszkolnego. Program przeznaczony jest dla dzieci 3-4 letnich oraz dzieci realizujących roczny obowiązek przygotowania przedszkolnego. Materiał dostosowano również do możliwości dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych, wymagających wsparcia oraz uzdolnionych.

Innowacyjny charakter programu obejmuje:

1. multimedia - wykorzystanie w codziennej pracy nowoczesnych technologii informacyjnych (tablica interaktywna, wizualizer, Internet);
2. przeszłość – teraźniejszość - przyszłość - zakres tematyczny materiałów nawiązujący do przyszłości i teraźniejszości, jednocześnie z szacunkiem odwołujący się do tradycji, kultury i czasów przeszłych;
3. współpracę - rozwijanie umiejętności pracy zespołowej;
4. kształtowanie kompetencji przestrzennych - zastosowanie autorskiej techniki konstrukcyjno-manualnej, z kreatywnym wykorzystaniem różnorodnych materiałów do realizacji wizji przestrzennych.

Krótką charakterystyką i przykłady innowacji w „Przedszkolu Przyszłości”:

Ad 1. Multimedia

Przedszkole XXI wieku powinno mieć nieograniczony dostęp do nowoczesnych technologii. Dzieci, szczególnie w pierwszym etapie edukacji, potrzebują uczenia w ujęciu całościowym, zaangażowania wielozmysłowego i dodatkowych bodźców, które ułatwiają im zapamiętywanie przedstawianego materiału. Program „Przedszkole Przyszłości” opiera się na wykorzystywaniu do pracy różnorodnych multimediów, począwszy od aplikacji interaktywnych, wizualizacji, do korzystania z zasobów Internetu. Pozwala to na łączenie nauki z zabawą oraz wszechstronne rozwijanie różnorodnych umiejętności i zainteresowań dzieci poprzez stosowanie grafiki, dźwięku, ruchu.

Aplikacje uruchamiane na tablicy interaktywnej, pozwalają na samodzielną pracę każdego dziecka. To właśnie dzięki tablicy - poprzez połączenie obrazu statycznego z animacją oraz dźwiękiem - dziecko będzie mogło dynamicznie reagować na zmieniającą się rzeczywistość oraz uczyć się, w jaki sposób można rozwiązywać problemy czy zadania. Poprzez kliknięcie na tablicy w odpowiedni element aplikacji dziecko otrzyma kompleksową informację

dotyczącą danego zagadnienia, np. jak nazywa się planeta wirująca wokół Słońca, jak dokładnie wygląda i czym różni się od naszej planety. Podczas takiej zabawy dziecko dowie się też, dlaczego na Ziemi człowiek może żyć, a na innych planetach nie.

Dzięki aplikacji interaktywnej możliwe będzie “zanurkowanie” całej grupy w jeziorze i poznawanie fauny i flory określonego akwenu. To właśnie podczas wirtualnego nurkowania, będzie można poznać dokładniej każdego mieszkańca jeziora.

Multimedia poszerzają horyzonty, dają wrażenie, że jest się w środku określonego świata. Ale też sprzyjają rozwijaniu zainteresowań technicznych – pozwalają pokazać, w jaki sposób zbudowane są znane i budzące podziw budowle. Dzieci, siedząc na dywanie w swoim przedszkolu, mogą uczestniczyć w wycieczce do muzeum i oglądać najciekawsze ekspozycje. Aplikacje interaktywne przede wszystkim służą jednak zabawie – tu można układać puzzle, klocki, rozwiązywać matematyczne łamigłówki.

Zajęcia z wykorzystaniem multimedii są ciekawsze, atrakcyjniejsze, bogatsze zarówno w formie, jak i treści. Pozwalają zainteresować całą grupę, sprawić, że omawiane tematy nie są zbyt odległe, trudne do wyobrażenia. Wszystko staje się naturalnie bliskie, łatwe w zrozumieniu, czytelne. Multimedia są przyjazne nauczycielowi i dziecku. Pozwalają przenieść się w takie miejsca, których nie jesteśmy sobie w stanie wyobrazić. Ukonkretniają i przybliżają świat.

Nowoczesne technologie to nauka przez zabawę. Przedszkolak będzie miał do dyspozycji różnego rodzaju puzzle, rebusy czy łamigłówki. W odpowiedni sposób wykorzystana tablica interaktywna jest nie tylko narzędziem do przekazywania wiedzy, ale przede wszystkim uczy poprzez zabawę, a nie ma przecież skuteczniejszej metody, niż świetna zabawa w połączeniu z efektywną nauką.

Ad 2. Przeszłość - Teraźniejszość - Przyszłość

Zwracamy uwagę na trójbiegunowość historii świata, a więc i życia człowieka. Przeszłość kształtuje człowieka, teraźniejszość przygotowuje do zmiany, określa kierunek tej zmiany, natomiast przyszłość to pootwierane drzwi, tylko od nas zależy, w które drzwi wejdziemy.

Przeszłość

Pragniemy otworzyć przed dzieckiem świat przyszłości poprzez uświadomienie mu, że zależy ona od niego. Nie jest możliwe jednak prawidłowe funkcjonowanie człowieka bez określenia jego tożsamości, a co za tym idzie bez poznania przeszłości. Dlatego nasz program w wielu miejscach odnosi się do wiedzy historycznej. Przedstawiona jest ona w bardzo obrazowy, przystępny dla dziecka sposób z wykorzystaniem nowoczesnych technik informacyjnych. Stworzyliśmy aplikacje interaktywne, które pokazują jak kiedyś wyglądały przedmioty, jak powstawały wynalazki oraz prezentują największe dzieła sztuki. Kładziemy nacisk na wprowadzanie elementów edukacji regionalnej. Wprowadzamy również pacynkę - Babcię Wiedzę, która opowiada dzieciom o tym, jak było kiedyś. Rola Babci Wiedzy w programie jest znacząca, bo pełni ona funkcję osoby, która posiada mądrość i doświadczenie życiowe. Pacynka pojawia się wtedy, gdy mówimy o przeszłości, gdy wprowadzamy zasady właściwego zachowania, gdy

mówimy o sprawach związanych z tolerancją. Chcemy, by dzieci w ten sposób nabywały szacunku dla osób starszych, jako tych, które wiedzą więcej, mają większe doświadczenie i mądrość życiową. Jest to niezwykle istotne i aktualne, zwłaszcza teraz, kiedy społeczeństwo jest coraz starsze.

Teraźniejszość

Mając do dyspozycji nowoczesne technologie dajemy dziecku możliwość dogłębnego poznania współczesnej rzeczywistości. Stworzyliśmy liczne aplikacje interaktywne i plansze, które w obrazowy sposób pomogą dziecku poznać świat. Dzięki nim dziecko ma możliwość zobaczyć, jak wygląda krajobraz np. Afryki: jaka występuje tam roślinność, jakie zwierzęta, w jaki sposób żyją tam ludzie. Kładziemy również nacisk na samodzielne przeprowadzanie doświadczeń przez dzieci. W świat naukowy wprowadza kolejna pacynka – Dziadek Naukowiec. Wspólnie z nim dzieci sprawdzają jak powstaje deszcz, czy śnieg jest czysty, co jest bardziej kruche - plastik czy drewno.

Przyszłość

Kładziemy ogromny nacisk na tematykę związaną z przyszłością, jednak mamy do tego zagadnienia nietypowe podejście. Wprowadzamy do programu dwie pacynki: Koleżankę Konstruktorkę oraz Kolegę Artystę. Celowo dobraliśmy tak te postacie, by złamać stereotypy, które nadal funkcjonują, że to zazwyczaj chłopcy są świetnymi architektami czy inżynierami, a dziewczynki są lepszymi humanistkami. Pacynki należą do pokolenia dzieci. Pokazujemy, że wszyscy mogą stać się znanymi artystami, konstruktorami, architektami czy inżynierami i współtworzyć przyszłość. Wiele uwagi poświęcamy działalności konstrukcyjno-przestrzennej. Pokazujemy dzieciom, że nie jest to takie trudne, i jeśli tylko zechcą, mogą samodzielnie tworzyć niesamowite rzeczy. Wzmacniamy pomysłowość dzieci proponując zajęcia, w których np. konstruują pojazdy przyszłości czy korzystając z aplikacji interaktywnej zdobywają kosmos.

Ad 3. Współpraca

Współdziałanie i praca zespołowa to obecnie niezwykle cenne umiejętności. Wskazuje się, że nie tylko dzieci i młodzież, ale również dorośli mają trudności w wykonywaniu zadań, które wymagają współpracy, dlatego organizując zajęcia dydaktyczne oraz aktywności konstrukcyjno-manualne, zwracamy na ten element szczególną uwagę.

Im wcześniej zaczniemy wzmacniać u dzieci umiejętność współpracy, tym szybciej stanie się ona naturalnym sposobem ich funkcjonowania. Podczas wykonywania zadań w zespołach, można zaobserwować próby nawiązywania porozumienia, wspólnego pokonywania trudności, współdziałania w dążeniu do osiągnięcia wyznaczonego celu.

W trakcie zajęć konstrukcyjno-manualnych występuje wiele sytuacji zadaniowych, które w sposób automatyczny skłaniają dzieci do podejmowania współpracy. Jest to widoczne nawet w tak prostej czynności jak składanie tekturowego pudełka – podczas gdy jedna osoba trzyma odpowiednio złożony karton, druga osoba skleja pudełko taśmą. Złożenie i sklejenie pudełka bez pomocy kolegi/koleżanki, byłoby niemożliwe lub bardzo trudne do wykonania w przypadku kilkuletnich dzieci.

Ad 4. Kształtowanie kompetencji przestrzennych

W założeniach programu rozwijanie kompetencji przestrzennych odbywa się w dwojaki sposób: przez wykonywanie niewielkich, codziennych prac plastycznych i manipulacyjnych oraz przez zaplanowane wielkoformatowe warsztaty konstrukcyjno-manualne, prowadzone z wykorzystaniem elementów metody projektów. W ciągu roku zaplanowano 10 takich warsztatów, po jednym na każdy miesiąc. Czas pracy przy jednym projekcie tematycznym zwykle nie przekracza tygodnia. Uczestnicy warsztatów stają się aktywnymi badaczami w wybranym przez siebie temacie – poszukują, eksperymentują, konstruują, zadają pytania i szukają odpowiedzi. Przykładowo zaproponujemy dzieciom przygotowanie przestrzennej makiety miasta z wykorzystaniem tylko papierowych elementów: powstaną domy, bloki, ulice, sklepy, stadiony, zieleń miejska, papierowi mieszkańcy miasta.

Koncepcja i konstrukcja programu

Program przygotowuje dzieci do podjęcia nauki w szkole

Program nauczania „Przedszkole Przyszłości” jest opracowany z myślą, żeby efektywnie przygotować dzieci do rozpoczęcia nauki w klasie pierwszej. Podkreślić należy, że w wielu przypadkach roczne obowiązkowe przygotowanie przedszkolne jest jedynym sposobem przygotowania dziecka do rozpoczęcia edukacji szkolnej.

Program skierowany jest w sposób szczególny do dzieci uczęszczających do oddziałów przedszkolnych przy szkołach podstawowych z terenów wsi i małych miast.

Program pobudza do działania

Dzieci, które dopiero w oddziale przedszkolnym zaczynają swoją przygodę z edukacją, robią to z wielkim entuzjazmem, dlatego tworząc niniejszy program chcemy, żeby ich zapał nie wygasł, co więcej, żeby przerodził się w ogień. Proponujemy innowacyjny dobór treści kształcenia, który pobudza dzieci do działania. Naszym kolejnym zadaniem jest stymulowanie dzieci do samodzielnej działalności twórczej, tak, by młody człowiek w dorosłości nie był tylko uczestnikiem życia, ale był jego kreatorem. Za główne zadanie stawiamy sobie takie zachęcanie dzieci do pracy, by potrafiły i chciały samodzielnie działać i tworzyć, a nie odtwarzać, gdyż jak mawiał Albert Einstein – „Bez jednostek twórczych, zdolnych do samodzielnego myślenia i osądu, rozwój społeczeństw jest równie nie do pomyślenia, jak rozwój jednostki poza żyzną glebą społeczności”.

Program ten zakłada, że dziecko jest aktywne, działa i jest twórcą rzeczywistości. Dajemy dzieciom możliwość angażowania się, w miarę ich możliwości, w działalność artystyczną, językową, konstrukcyjną, społeczną, matematyczną, czy ruchową. Umożliwi im to z jednej strony właściwy rozwój psychomotoryczny, a z drugiej strony zapewni możliwość samorealizacji.

Nie tylko podstawa programowa

Program „Przedszkole Przyszłości” w pełni realizuje podstawę programową wychowania przedszkolnego. Dodatkowo jednak pogłębia wiedzę dzieci, zawiera wiele treści wykraczających poza jej ramy. Współcześnie jest to absolutnie niezbędne, ponieważ rzeczywistość stale się zmienia, a to wymaga nieustannego zdobywania nowych informacji. Przyjmując, że dzieci charakteryzuje ogromna chęć poznawania świata, że wiedzą więcej, niż ich rówieśnicy jeszcze 10 lat temu, często też korzystają z technologii informacyjnych w związku z powszechnym dostępem do telewizji i Internetu – wykorzystaliśmy w programie posiadaną przez dzieci wiedzę i zainteresowanie nowoczesnymi technologiami.

Jak wspomnieliśmy na początku, program „Przedszkole Przyszłości” skierowany jest głównie do dzieci realizujących roczne przygotowanie przedszkolne, dlatego jest tak skonstruowany, by w ciągu roku szkolnego zrealizować wszystkie elementy podstawy programowej wychowania przedszkolnego. Nie oznacza to jednak, że nie może być realizowany w grupach młodszych. Większość treści z powodzeniem może być realizowana w grupie dzieci 3 i 4 – letnich, dlatego program ma jeszcze jedną zaletę – doskonale nadaje się do realizacji w grupie przedszkolnej, gdzie są dzieci mieszane wiekowo.

Stałe elementy programu

Widzimy potrzebę stworzenia stałych zajęć porannych, w których rozwijane są umiejętności najistotniejsze podczas nauki w szkole. Dużą wagę przywiązujemy do systematycznego utrwalania orientacji przestrzennej - podczas kształtowania tej umiejętności opieramy się na założeniach programu „Dziecięca matematyka” Edyty Gruszczyk-Kolczyńskiej. Jako stały, codzienny element wprowadzamy też ćwiczenia rozwijające słuch fonematyczny. Dzieci już w najmłodszej grupie mają okazję rozpoznawać odgłosy z otoczenia, powtarzać rytmy oraz sylabizować wyrazy. Grupy starsze wyodrębniają głoski w określonych miejscach w wyrazie i głoskują całe słowa. Kolejnym elementem, który powinien być powtarzany codziennie jest uzupełnianie interaktywnej mapy pogody. Dzieci określają na tej mapie: porę roku, miesiąc, dzień tygodnia oraz ustalają jakie panują warunki atmosferyczne. Chcemy, żeby te elementy pojawiały się codziennie, są one trudne, ale systematyczna praca daje dobre efekty.

Z myślą o współczesnym nauczycielu

Zdajemy sobie sprawę, że we współczesnym przedszkolu najważniejsze jest zapewnienie nauczycielowi komfortu pracy związanej z pewnością realizacji podstawy programowej. Stąd program wychowania przedszkolnego „Przedszkole Przyszłości” został skonstruowany na kanwie podstawy programowej. Ma on układ tabelaryczny, który umożliwia szybkie i sprawne odnalezienie potrzebnych zagadnień.

Zawiera:

- wyszczególnione obszary podstawy programowej, czyli cele i zadania kształcenia;
- przykładowe sposoby realizacji zagadnień z tego obszaru;
- przewidywane osiągnięcia dzieci w formie celów szczegółowych;
- innowacyjne rozwiązania, za pomocą których dane cele zostaną osiągnięte.

Proponujemy nauczycielowi zestaw 40 scenariuszy tygodniowych zawartych w „Przewodniku metodycznym”. Przedstawiona w nim tematyka zajęć jest dostosowana do organizacji roku szkolnego i podzielona na 40 tygodni. Zatem oczywiste jest, że tematy tygodniowe odpowiadają temu, co jest charakterystyczne dla danej pory roku, np. w zimie poznajemy Arktykę, Grenlandię, planujemy wycieczki na sanki. Zwracamy jednak uwagę na realizację treści społecznych i obywatelskich. Proponujemy nauczycielowi organizację np. Dnia Niepodległości, Święta Flagi, Dnia Babci i Dziadka, Dnia Kobiet, Dnia Chłopaka. Często te tematy nie są realizowane, albo realizowane w nieodpowiednim czasie, dlatego opracowaliśmy ciekawe scenariusze tych uroczystości.

Wychodzimy od tego, co jest dziecku najbliższe

Przy tworzeniu tematyki zajęć wyszliśmy z założenia, że najpierw dziecko powinno poznać to, co jest mu najbliższe - tematy dotyczą samego dziecka, jego rodziny, grupy przedszkolnej. Następnie przechodzimy do treści dotyczących najbliższej okolicy, naszego kraju. Idąc dalej, poszerzamy spektrum zainteresowania i przechodzimy do obszarów bardziej ogólnych i mniej znanych dziecku, ale niezwykle interesujących, np. poznawania świata roślin i zwierząt na poszczególnych kontynentach, najważniejszych zabytków i dzieł sztuki na świecie czy wreszcie kosmosu. Praca z programem „Przedszkole Przyszłości” to niezwykła przygoda zarówno dla dzieci, jak i dla nauczycieli.

Osadzenie programu w psychologicznej teorii uczenia i rozwoju poznawczego

Tworząc koncepcję programu opieraliśmy się na teorii rozwoju poznawczego Jeana Piageta – zakładał on, że istotą rozwoju jest przekształcanie się struktur poznawczych z udziałem asymilacji (włączanie nowych doświadczeń do już istniejących schematów umysłowych) i akomodacji (modyfikowanie istniejących schematów w taki sposób, aby pasowały do nowych, napływających informacji). Zdaniem J. Piageta aktywność dziecka związana jest z nieustannym poszukiwaniem równowagi między tymi procesami. Osiągnięcie równowagi oznacza, że dziecko przyswoiło sobie nową wiedzę.

W teorii J. Piageta obserwuje się przejście od sposobu myślenia opartego na bezpośrednich manipulacjach na przedmiotach, poprzez odwracalne operacje umysłowe na reprezentacjach konkretnych przedmiotów i zdarzeń, aż do myślenia abstrakcyjnego, w którym przebieg myślenia jest niezależny od przedmiotów i zdarzeń.

W myśl tej teorii rozwój poznawczy dziecka przedszkolnego jest w stadium przedoperacyjnym i najczęściej definiuje je celowe eksperymentowanie na przedmiotach, coraz bardziej świadome planowanie działań oraz stopniowe uewnętrznianie działań zewnętrznych. Dominuje myślenie egocentryczne. Do głównych osiągnięć tego etapu należy myślenie symboliczne, rozwój mowy oraz formująca się zdolność rozumienia zachowania stałości cech (Trempała, 2012).

Należy pamiętać, że dzieci rozwijają się w różnym tempie – proces ten może następować szybciej, wolniej, nieharmonijnie. Mają również odmienne tempo pracy oraz różnie ukierunkowane zdolności i talenty. Specjalnie opracowana konstrukcja programu pozwala dostosować materiały do możliwości, zdolności i zainteresowań większości dzieci.

W założeniach programu przyjmuje się też, że najważniejsza w edukacji przedszkolnej jest możliwość osobistego gromadzenia doświadczeń przez dzieci. Na tej podstawie konstruowana jest ich indywidualna wiedza, budowane pojęcia, nabywane są kolejne umiejętności.

Program „Przedszkole Przyszłości” oparty jest na konstruktywistycznym podejściu do nauczania. Wiąże się z nim wspomniana już teoria J. Piageta, ale również teoria Lwa S. Wygotskiego, łącząca poznawczy rozwój dzieci z kontekstem kultury społecznej (według jej założeń dzieci stanowią element kultury społecznej i są nierozdzielnie z nią związane, a najlepsze efekty swojej pracy mogą osiągnąć dzięki współpracy z osobą bardziej kompetentną – poziom ten określa tzw. strefa najbliższego rozwoju).

Konstruktywizm zakłada, że uczenie się dziecka jest oparte na jego czynnej aktywności, a nie biernym przyswajaniu wiedzy oraz wyraźnie podkreśla znaczenie współpracy z innymi ludźmi. Warto zwrócić uwagę na różne typy relacji zachodzących między dzieckiem i otoczeniem. William Hartup wyróżnia dwa typy relacji: pionowe i poziome. Pionowe na ogół dotyczą interakcji z dorosłymi (rodzicem, nauczycielem, ale również z konserwatorem i pielęgniarką w przedszkolu), w których ktoś, kto posiada większą wiedzę, zapewnia bezpieczeństwo i ochronę

dziecku. Taka osoba pomaga w przyswojeniu wiedzy, ale również pełni rolę kontrolującą. Relacje poziome na ogół dotyczą interakcji rówieśniczych, opierających się na zasadach współpracy i komplementarności. Takie relacje są dwustronne - można odwracać ich kierunek, gdyż ich uczestnicy mają podobne umiejętności. Hartup podkreśla, że pewnych umiejętności, jak np. współpracy i rywalizacji dzieci mogą nauczyć się tylko w grupie rówieśniczej, dzięki relacjom poziomym. Warto więc pamiętać, że dorośli oraz rówieśnicy odgrywają różne role w relacjach dziecka z otoczeniem, a ich celem jest zaspakajanie odmiennych potrzeb.

W założeniach programu „Przedszkole Przyszłości” skupiamy się na takich elementach, które z jednej strony w sposób naturalny prowokują do podejmowania aktywności, ale jednocześnie podkreślamy skuteczne sposoby komunikowania się i współpracy w grupie. Dotyczy to zarówno specjalnie zaplanowanych sytuacji edukacyjnych i zadaniowych, swobodnych zabaw, ale również inicjowanych przez nauczyciela rozmów dotyczących zdarzeń z życia codziennego. Należy wyraźnie podkreślić znaczenie nabywania tych umiejętności – skuteczne porozumiewanie się i współpraca wydają się być jedną z najważniejszych kompetencji XXI wieku.

Nauczyciel i jego rola

W założeniach programu nauczyciel pełni rolę przewodnika – prowadzi dziecko ścieżkami wiedzy, zachęcając nie tylko do osobistego gromadzenia doświadczeń, ale również do popełniania błędów. Jego pomocnikami w trakcie realizowanych zajęć są cztery pacynki: Babcia Wiedza, wprowadzająca w obszary związane z tradycją i przeszłością, Dziadek Naukowiec - utytułowany profesor oraz dwie pacynki pełniące rolę starszych kolegów – Koleżanka Konstruktorka oraz Kolega Artysta. Obecność pacynek w programie ma ułatwić dzieciom odnalezienie się w obszarach poszczególnych dziedzin wiedzy.

Najważniejszym zadaniem nauczyciela jest nie tyle określenie zakresu opanowanego materiału, co zwrócenie uwagi na źródła trudności. Osiągnięcie gotowości szkolnej jest kluczowym celem realizowanego programu „Przedszkole Przyszłości”.

Opis sposobów realizacji celów kształcenia i wychowania – formy pracy

Poniżej przedstawione zostały formy pracy stosowane w „Przedszkolu Przyszłości”, które są rezultatem autorskich poszukiwań oraz te, które są omówione w literaturze i z powodzeniem stosowane w pracy z dziećmi w przedszkolu, a także te, do wykorzystania których zachęcamy nauczycieli.

Prezentację rozpoczyna innowacyjny program rozwijania kompetencji przestrzennych, następnie opisane są znane, jak sądzimy, koncepcje pracy z dziećmi, metody i techniki (przykładowa „burza mózgów” czy „pedagogika zabawy”), dalej formy mniej znane czy rzadziej stosowane (jak np. mandala).

Innowacyjny program rozwijania kompetencji przestrzennych

W ramach programu „Przedszkole Przyszłości” opracowano innowacyjne zajęcia konstrukcyjno-manualne rozwijające kompetencje przestrzenne. Do programu zajęć wprowadzono elementy wiedzy o kulturze, sztuce, architekturze i designie. Poruszane tematy uwarściwiają dzieci na wartości estetyczne, piękno, symbolikę obecną w sztuce, podkreślają rolę i znaczenie ładu przestrzennego w ich otoczeniu. Nie pomijają też zagadnień związanych z ochroną środowiska i ekologią.

Elementami wyróżniającymi zajęcia manualno-konstrukcyjne są:

- twórcza aktywność dzieci (próba odpowiedzi na pytania „jak?”, „po co?” „dlaczego?”, swoboda działań - podejmowanie ryzyka, wychodzenie poza schemat);
- praca wielkoformatowa (zapewniająca twórczy rozmach i przestrzeń do inicjowania pracy zespołowej);
- wykorzystywanie przedmiotów codziennego użytku (eksperymentowanie z tworzywem, nadawanie przedmiotom nowych funkcji i znaczeń);
- świadomość ekologiczna (wykorzystywanie materiałów niepotrzebnych, kierując się zasadami ochrony środowiska).

Proponowana tematyka zajęć konstrukcyjno-manualnych obejmuje tworzenie makiet, map, kompozycji przestrzennych, papieroplastykę w oparciu o pojedynczą kartkę papieru (tworzenie wymiaru 3D), projektowanie (piktogramy, wzory), konstruowanie (w oparciu o papier, tekturę, kartony, pudełka, wykorzystując przedmioty codziennego użytku), ale również zabawy tematyczne, np. tworzenie piramid, konstrukcji gazetowych, gier planszowych i pomocy dydaktycznych, pojazdów, domków, rakiet kosmicznych, planów miast i innych.

Podje muje zagadnienia z obszaru matematyki (mierzenie, liczenie, wprowadzanie rytmu w pracach plastycznych, tworzenie liczmanów, przyborów matematycznych, gier, pomocy naukowych), rozwija precyzję i zdolności manualne (kluczowe umiejętności podczas nauki pisania) oraz umiejętności społeczne (skuteczne

komunikowanie się, podejmowanie decyzji, rozwiązywanie konfliktów, zgodną współpracę w grupie). Koncentruje się na tematach interesujących, bliskich dzieciom, ważnych społecznie lub kulturowo.

Do realizacji zadań wykorzystywane są nie tylko materiały plastyczne, ale również przedmioty codziennego użytku, znajdujące się w bezpośrednim otoczeniu dzieci, często już niepotrzebne. Do większości zadań wielkoformatowych wykorzystuje się papier i tekturę – materiały tanie i najłatwiej dostępne oraz materiały recyklingowane.

Zajęcia konstrukcyjno-przestrzenne realizowane są w formie zabaw zespołowych. Dzięki takiej formie dzieci nawiązują współpracę, planują i dzielą zadania, uczą się odpowiedzialności, zasad skutecznej komunikacji, rozwiązywania problemów, przewidywania i oceniania efektów własnej pracy. Warto podkreślić, że podczas aktywności twórczej ważny jest nie tyle sam końcowy efekt, ale przede wszystkim proces eksperymentowania i podejmowania decyzji, a także swoboda i dowolność działań.

Proponowane zajęcia konstrukcyjno-manualne:

- rozbudzają logiczne myślenie - również myślenie matematyczne;
- rozwijają precyzję manualną – kluczową zdolność podczas nauki pisania;
- rozwijają wyobraźnię przestrzenną i koordynację wzrokowo-ruchową;
- pobudzają percepcję wizualną, wrażliwość estetyczną;
- inspirują, działają na wyobraźnię;
- uczą twórczego poszukiwania i kreatywności – przez eksperymentowanie, ryzykowanie, popełnianie błędów i wnioskowanie;
- rozwijają umiejętności społeczne – uczą skutecznego komunikowania się, podejmowania decyzji, rozwiązywania konfliktów, współpracy;
- wprowadzają w obszar kultury i sztuki.

Taki charakter zajęć pomoże dzieciom nabrać odwagi w poszukiwaniu własnych ścieżek, zachęci do kontynuowania pracy mimo niepowodzeń. Ma to kluczowe znaczenie dla procesów formowania się samokontroli, samooceny oraz gotowości do podejmowania wysiłku, tak bardzo istotnych w kolejnym, szkolnym etapie kształcenia.

Schemat przebiegu projektu warsztatowego składa się z trzech części:

1. wybór tematu - określenie punktu wyjściowego (np. wiedzy dzieci w danym temacie), postawienie pytań badawczych, określenie zakresu aktywności konstrukcyjno-manualnej;
2. faza poszukiwawcza – aktywne zgłębianie tematu i szukanie odpowiedzi na postawione pytania, stawianie nowych pytań, wykonanie pracy konstrukcyjno-manualnej;
3. podsumowanie - połączone z ekspozycją efektów pracy.

Edukacja matematyczna według Edyty Gruszczyk-Kolczyńskiej

Edukacja matematyczna w przedszkolu to ważny etap przygotowujący dzieci do podjęcia nauki matematyki w szkole. Program Edyty Gruszczyk-Kolczyńskiej umożliwia opanowanie podstawowych pojęć i operacji matematycznych już podczas edukacji przedszkolnej. Metoda opiera się na podstawowym założeniu, że podczas edukacji najważniejsze są osobiste doświadczenia dziecka - dziecko ma działać, manipulować przedmiotami, popełniać błędy, aby w ten sposób nabywać umiejętności. Przedszkolak musi uzyskać dane empiryczne, doświadczenie zmysłowe, aby na tej podstawie zdobyć wiedzę pojęciową.

Metoda skrupulatnie przedstawia zdobywanie przez dzieci podstawowych umiejętności matematycznych: orientacji przestrzennej, umiejętności liczenia, pojęcia liczby naturalnej oraz procesu klasyfikacji.

Punktem wyjścia do dobrego funkcjonowania w rzeczywistości jest orientacja w przestrzeni. Poznanie tej sfery rozpoczyna świadomość własnego ciała. Następnie poznaje się przestrzeń zgodnie z kierunkiem pionowym (w górę, na dole, nad, pod) oraz z kierunkiem poziomym (w przód, w tył, w bok). Dopiero po tym wyznacza się kierunek prawo, lewo. Najtrudniejszym elementem w kształtowaniu orientacji przestrzennej jest wyznaczenie kierunków w stosunku do innych osób lub przedmiotów.

Kolejnym elementem w opanowaniu umiejętności matematycznych jest umiejętność liczenia. Pojęcie liczby naturalnej to synteza trzech aspektów: liczby kardynalnej, porządkowej i aspektu metrycznego. W pierwszym etapie dziecko wymienia liczebniki, ale nie rozumie sensu tego, co robi. W miarę jak zwiększają się zdolności poznawcze, dziecko licząc, przestrzega reguły jeden do jeden, wie, że jeden wskazywany przedmiot to określony liczebnik. Kolejnym etapem jest uświadomienie dziecku, że mimo zmiany wyglądu zbioru liczba elementów pozostaje taka sama. Do całkowitego zrozumienia pojęcia liczby jest potrzebna umiejętność określania mocy zbioru, czyli świadomość, że ostatni liczebnik odnosi się do całości zbioru. Jednocześnie z aspektem kardynalnym powinno się kształtować aspekt porządkowy liczby, czyli umiejętność nazywania miejsca przedmiotu w uporządkowanej serii (pierwszy, drugi). Aspekt miarowy jest dla dziecka najtrudniejszy, bo dziecko nie odczuwa potrzeby dokładnego określania wielkości, długości czy wagi przedmiotu. Ocena „na oko” zupełnie wystarcza. Należy w miarę szybko uświadomić dziecku, że pomiar krokami, stopami czy ocena większe-mniejsze są bardzo subiektywne i najlepszym sposobem jest wykorzystanie przyrządu do pomiaru.

Ostatnim elementem metody jest klasyfikacja. Najpierw dziecko dobiera identyczne elementy w pary, następnie tworzy pary przedmiotów pasujących do siebie, np. łyżeczka-wiaderko. Na nieco wyższym poziomie rozwoju dziecko jest w stanie stworzyć łańcuch pasujących do siebie przedmiotów – drzewko, grzybek, koszyk i dziewczynka. Następnym poziomem jest tworzenie kolekcji. Dziecko wybiera przedmioty ze względu np. na wspólne przeznaczenie.

Metoda Gruszczyk-Kolczyńskiej znakomicie nadaje się do kształtowania pojęć matematycznych u dzieci, ponieważ pomaga w płynnym przejściu ze stadium operacji matematycznych do myślenia abstrakcyjnego.

Zobacz:

Gruszczyk-Kolczyńska, E., *Dzieci ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się matematyki*, Warszawa: WSiP, 2008.

Gruszczyk-Kolczyńska, E., Zielińska, E., *Dziecięca matematyka*, Warszawa: WSiP, 2007.

Metoda Dobrego Startu

Metoda Dobrego Startu ma swoje źródło we Francji, kiedy to Thea Bagnet stworzyła metodę „Bon Deport”. Polska metoda, choć w znacznym stopniu rozwinięta, zachowuje podstawowe założenia pierwowzoru, mianowicie skupia się na kształceniu motoryki i orientacji przestrzennej; integracji kształtu i gestu; rozwijaniu poczucia rytmu; kształtowaniu dojrzałości społecznej. Została jednak wzbogacona o polskie elementy, takie jak piosenki czy tańce ludowe.

Metoda ta ma szerokie zastosowanie. Może obejmować dzieci w różnych wieku, ale przede wszystkim od 3 do 10 lat. Zajęcia prowadzone są indywidualnie i grupowo. Może być prowadzona w celu profilaktyki i rehabilitacji, ćwiczenia tą metodą łączą zmysł wzrokowy, słuchowy i ruchowy. Największe zastosowanie Metoda Dobrego Startu ma w ramach zajęć przygotowujących do nauki pisania i czytania. Usprawnia ona funkcjonowanie motoryki małej i dużej, rozwija dzieci manualnie.

Metoda Dobrego Startu składa się z trzech podstawowych typów ćwiczeń: ćwiczeń ruchowych, ruchowo-słuchowych, ruchowo-słuchowo-wzrokowych. Celem zajęć jest harmonizowanie sygnałów wzrokowych, słuchowych i ruchowych.

Metoda łączy wiele rodzajów ćwiczeń: zabawy językowe (literowanie, sylabowanie wyrazów), ruchowe, muzyczne, rytmiczne, słuchowe, motoryki dużej, motoryki małej, manualne, kształtujące orientację w przestrzeni i schemacie własnego ciała.

Metoda Dobrego Startu ma duże znaczenie w pracy z dziećmi przedszkolnymi, gdyż kształci lateralizację oraz harmonizuje bodźce słuchowe i wzrokowe. Pomaga w odpowiednim odbiorze przestrzeni. Rozwija zdolność rozumienia symboli i pojęć przez kształtowanie wyobraźni. Wspomaga sprawność manualną, a szczególnie małą motorykę. Jest również ważna ze względu na to, że znacznie obniża napięcie mięśniowe, co ma istotne znaczenie podczas nauki pisania.

Zobacz:

Bogdanowicz, M., *Metoda Dobrego Startu*, Warszawa: WSiP, 1999.

Metoda Ruchu Rozwijającego Weroniki Sherborne

Naczelną ideą tej metody jest twierdzenie, że ruch rozwija świadomość własnego ciała, istnienia innych i otaczającej przestrzeni. Autorka metody wyszła z założenia, że każdy człowiek potrzebuje kontaktu fizycznego drugiej osoby, jednocześnie musi mieć świadomość swojej indywidualności. Dlatego metoda pozwala kształtować poczucie własnego ciała, odczuwania go w kontakcie z innymi ludźmi, z elementami otoczenia i w konkretnej przestrzeni. Ciekawe jest to, że kształtuje się przy tym poczucie własnej wartości i rozumienie wartości drugiego. Dziecko zyskuje pewność siebie, ale też zaufanie do innych. Metoda Weroniki Sherborne ma swoje korzenie i wiele wspólnych elementów z metodą Rudolfa Labana.

Terapia prowadzona tą metodą to radosna zabawa dająca poczucie satysfakcji każdemu uczestnikowi. Składa się z kilku rodzajów ruchu:

1. ruch prowadzący do poznania własnego ciała (wyczuwanie poszczególnych części ciała);
2. ruch kształtujący związek jednostki z otoczeniem fizycznym, który ma wytworzyć poczucie stabilności i „ugruntowania” z podłogą;
3. ruch ułatwiający nawiązanie kontaktu i współpracy z innymi (ćwiczenia „z”, „przeciwko”, „razem”);
4. ruch prowadzący do współdziałania w grupie;
5. ćwiczenia twórcze (proponowanie własnych ćwiczeń), cechą tego ruchu jest spontaniczność, aktywność i swoboda.

Jest to metoda wspomagająca rozwój dziecka oraz poprawiająca ogólną sprawność fizyczną. Metoda Ruchu Rozwijającego kształtuje z jednej strony wyobraźnię, a z drugiej po prostu motorykę. Z tych względów jest dobrą formą pomocy w pracy z dziećmi dyslektycznymi, autystycznymi, upośledzonymi, zaburzonymi emocjonalnie, zaniedbanymi, ale także kierowana jest do wszystkich dzieci. Metoda ma swoje zastosowanie w przygotowaniu dzieci, które rozpoczną edukację przedszkolną i szkolną oraz jako element zajęć integracyjnych.

Wykorzystanie Metody Ruchu Rozwijającego przynosi wiele korzyści, ponieważ ćwiczenia według Sherborne dają pozytywne odczucie w kontakcie z innym człowiekiem; wyzwalają swobodę zachowań i naturalność; są okazją do rozładowania energii; są próbą pokonania własnych zahamowań wynikających z uprzednich doświadczeń; dają radość; wyzwalają zaangażowanie; dają możliwość zaspokojenia własnych potrzeb, pewność siebie, możliwość poczucia się w innej roli niż na co dzień; zbliżają do siebie uczestników zajęć; dają radość z działania w grupie; dają przyjemność dawania innym radości; są okazją do bliskiego kontaktu fizycznego; dają poczucie partnerstwa; nie są ograniczone wiekiem uczestników.

Zobacz:

Bogdanowicz, M., Kisiel, B., Przasnyska, M., *Metoda Weroniki Sherborne w terapii i wspomaganiu rozwoju dziecka*, Warszawa: WSiP, 1992.

Metoda kinezylogii edukacyjnej Paula Dennisona

Mottem tej metody jest hasło: „ruch jest drzwiami do uczenia się”. Najogólniej mówiąc metoda polega na „ćwiczeniu mózgu”, ćwiczenia te, to jednak raczej forma zabawy.

Metodę Dennisona szczególnie poleca się w pracy z małymi dziećmi, u których połączenia pomiędzy neuronami dopiero się rozwijają. Jest to opracowany zestaw ćwiczeń, które stymulują rozwój mózgu. Autor twierdzi, że można stworzyć odpowiednie zestawy ćwiczeń, które będą sprzyjać synchronizacji półkul mózgowych. Dennison uznał, że podstawowym problemem dzieci z trudnościami w uczeniu się jest brak współdziałania prawej i lewej półkuli, każda z nich jest odpowiedzialna za inne funkcje i ma inne zadania do wykonania. Podstawą metody jest picie wody, która jako najważniejsza substancja dla organizmu musi być mu dostarczana w dostatecznej ilości.

Kolejnym elementem są zestawy ćwiczeń. Można je podzielić na ćwiczenia wprowadzające, ćwiczenia na przekroczenie linii środka, ćwiczenia rozciągające i energetyzujące. Ćwiczenia wprowadzające to przede wszystkim są ruchy naprzemienne, które służą poprawie sprawności pisania, czytania, słuchania i rozumienia. Ćwiczeń do

metody Dennisona jest wiele, są to proste ćwiczenia, a spełniają ważną rolę w usprawnieniu umiejętności czytania i pisania, poprawiają koncentrację i umiejętność logicznego myślenia, ułatwiają zapamiętywanie, a więc i uczenie się.

Zobacz:

Dennison, P., *Kinezylogia edukacyjna dla dzieci. Podstawowy podręcznik Kinezylogii Edukacyjnej dla rodziców i nauczycieli dzieci w każdym wieku*, Warszawa: Wydawnictwo Polskiego Stowarzyszenia Kinezylogów, 2002.

Relaks Autogenny Schultza w wersji Anny Polender

Ćwiczenia relaksacyjne są niezwykle istotne w pracy z dziećmi przedszkolnymi. Bardzo dobre efekty można osiągnąć stosując trening autogenny Schultza, który w znakomity sposób dostosowała do dzieci Anna Polender.

Trening autogenny Schultza powoduje reakcje odprężenia, ale jednocześnie koncentracji. Ważnym elementem metody jest założenie, że to sam podmiot treningu wyzwała u siebie owe reakcje za pośrednictwem prostych formuł autosugestii. Ćwiczenia treningu autogennego Schultza składają się z czterech podstawowych elementów: przyjęcie prawidłowej postawy ciała; nauczenie się odczuwania własnego organizmu, koncentrowanie się na jego reakcjach; uczenie się sterowania reakcjami własnego organizmu oraz nabycie umiejętności przekształcania własnej osobowości wg konkretnego celu i zamiaru.

Zajęcia relaksacyjne wg propozycji Schultza powinny odbywać się w pomieszczeniu cichym, niezbyt naświetlonym i dobrze wywietrzonym. Najczęściej stosowaną postawą jest postawa siedząca, w warunkach przedszkolnych dzieci mogą siedzieć na krzesłach z nogami swobodnie postawionymi na podłodze, ustawionymi równolegle, bardzo dobrze jest również jeśli jest możliwość przyjęcia pozycji leżącej. Rozpoczęcie ćwiczeń według metody treningu autogennego polega na skoncentrowaniu się na wrażeniach płynących z własnych rąk i nóg oraz na wywoływaniu uczucia ciężkości tych części ciała. Taką reakcję wywołuje się poprzez 5, 6-krotne powtarzanie określonych formuł. Po tym etapie ćwiczący musi nabyć umiejętność szybkiego przestawienia organizmu na kolejne wrażenie – wrażenie ciepła. Do tego elementu stosuje się autosugestię i powtarza się podobne formuły jak w poprzednim etapie.

Wydaje się, że metoda treningu autogennego Schultza wymaga ogromnej dojrzałości układu nerwowego aby móc panować nad własnym ciałem, a wobec tego stosowanie go u małych dzieci jest niemożliwe. Jest ona jednak szeroko stosowana w relaksacji dzieci przedszkolnych. Możliwość takiego wykorzystania metody zobaczyła Anna Polender, dostrzegając predyspozycje dzieci do naśladownictwa i identyfikacji z innymi. Wprowadziła opowiadania o jakiś postaciach, najczęściej bajkowych, z którymi dzieci się identyfikują, naśladują je i przez to poddają się sugestii terapeutycznej.

Zobacz:

Kaja B., *Zarys terapii dziecka*, Bydgoszcz: Wydawnictwo Uczelniane WSP w Bydgoszczy, 1998.

Metoda Dramy

Metoda angażuje dzieci do działania, ale nie chodzi tu wyłącznie o aktywność umysłu, ale przede wszystkim o sferę uczuciową. Termin ten pochodzi od greckiego „drao”- działać, usiłuję. Drama jako metoda umożliwia dziecku rolę kreatora, sprawcy działań, a nie tylko wykonawcy poleceń nauczyciela. Drama to wejście w określoną rolę, gdzie dziecko może być swobodne, gdzie może improwizować i dać upust swojej wyobraźni twórczej. Bycie uczestnikiem dramy zdecydowanie różni się od bycia aktorem. W teatrze dziecko wciela się w jakąś postać, musi sztywno trzymać się scenariusza i kwestii. Drama pozwala na swobodę i spontaniczność. Jest to doskonale narzędzie do wprowadzenia tematów społecznych i etycznych. W metodzie dramy stosuje się różne techniki: wywiad, rzeźba, stop-klatka, zabawa teatralna, opowiadanie odtwórcze.

Zobacz:

Machulska, H., Pruszkowska, A., Tatarowicz, J., *Drama w szkole podstawowej*, Warszawa: WSiP, 1997.

Pedagogika zabawy - Klanza

Rola zabawy dla dzieci w wieku przedszkolnym jest bezcenna, dlatego niezwykle istotne jest, aby wykorzystać tę naturalną dla dzieci czynność. Stowarzyszenie Animatorów Zabawy Klanza proponuje bardziej ciekawe ujęcie tego tematu. Pedagogika zabawy wybiera z repertuaru zabaw tradycyjnych czy terapeutycznych tylko te, które spełniają określone zasady: zabawa musi pozwalać na dobrowolność uczestnictwa, uwzględniać wszystkie poziomy komunikowania, rozwijać pozytywne przeżycie jako wartość i unikać rywalizacji oraz posługiwać się różnymi środkami wyrazu.

Pedagogika zabawy wykorzystuje ruch, gest, dotyk, taniec, muzykę, pantomimę, relaksację, zabawę z chustą i tunelem. Zabawy można wykorzystać do wielu celów: poznania nowych osób, poprawienia współpracy w grupie, relaksacji, właściwej komunikacji, dydaktyki.

Zabawy proponowane przez Klanzę umożliwiają dzieciom doskonałą zabawę bez konieczności rywalizacji, dają poczucie radości oraz świetnie integrują zespół.

Zobacz:

Kędzior-Niczyporuk, E. (ed.), *Wprowadzenie do pedagogiki zabawy*, Lublin: Klanza, 2002.

Wasilak, A. (ed.), *Zabawy z chustą*, Lublin: Klanza, 2003.

Burza mózgów

Metoda ta nazywana jest również „giełdą pomysłów” czy „fabryką pomysłów”. Znana jest też pod nazwą metody Osborna. Może być z powodzeniem stosowana w przedszkolu. Pozwala na to, by nauczyciel zorientował się jaką wiedzę dysponują dzieci, jak rozumieją dany temat. Może być ona stosowana jako wstęp przed zadaniem, jako metoda rozwiązania jakiegoś problemu lub jako metoda definiowania pojęcia. Metoda pozwala uzyskać w krótkim czasie dużą liczbę zróżnicowanych rozwiązań jednego problemu.

„Burzę mózgów” należy podzielić na etapy: generowanie pomysłów, ocena tych pomysłów i zastosowanie tych pomysłów w praktyce.

Zobacz:

Brudnik, E., Moszyńska A., Owczarska B., *Ja i mój uczeń pracujemy aktywnie*, Kielce: Jedność, 2010.

Praca z mandalą

Mandala ma kształt koła, w tradycyjnym ujęciu jest to okrąg wpisany w kwadrat lub kwadrat wpisany w okrąg, podzielona jest na cztery równe części lub ich wielokrotność. Najistotniejszym elementem mandali jest centrum, środek. Dlaczego koło? Po pierwsze kształt kulisty jest idealny, a po drugie koło jest wszechobecne. Wartość mandali odkrył i rozpowszechnił Carol Gustaw Jung.

Obecnie praca z mandalami bardzo często jest stosowana jako forma zabawy oraz ćwiczeń relaksujących i odprężających dla dzieci w przedszkolu i na świetlicach szkolnych. Szczególne właściwości ma ona w pracy z dziećmi niespokojnymi i nadpobudliwymi oraz z dziećmi mającymi zaburzenia percepcji wzrokowej, orientacji przestrzennej i z dziećmi o niskiej sprawności grafomotorycznej.

Podstawową formą aktywności dzieci związaną z mandalami jest ich kolorowanie. Aby spełniało ono zadanie terapeutyczne należy pamiętać, aby nie ingerować w pracę dziecka. Kolorowanie może przebiegać od środka do brzegów lub odwrotnie. Spontaniczne i niekontrolowane musi być też dobieranie kolorów. Niezwykle istotna jest też atmosfera malowania – dziecko musi mieć ciszę i spokój, dobre światło i odpowiednią ilość czasu. Może ono też przerwać pracę w dowolnym momencie. Zaobserwowano, że dzieci, które stale pracują z mandalami, często wracają to tych, które kiedyś zaczęły. Ważne jest aby można było dobrać sobie mandalę. Istotna jest też rola nauczyciela, który nie może krytykować pracy dziecka, ale obserwować dziecko w samym akcie twórczym, a potem odpowiednio zinterpretować powstałą mandalę.

Dobrze sprawdzającą się techniką tworzenia mandali jest mandala sypana. Jest ona bardzo podobna do tego, co tworzą buddyjscy mnisi, bo taką mandalę usypuje się z kolorowych piasków lub ziaren typu: kasze, kawa, nasiona. Aby taką mandalę utrwalić wystarczy klej, można ją też pomalować. Dobrze w pracy z dziećmi sprawdza się mandala wyklejana, którą tworzy się w ten sposób, że z plasteliny formujemy wałeczki, a następnie przyklejamy je. Zastępczo można też stosować kulki bibułkowe lub wydzierankę.

Obecnie istnieją mandale o bardzo różnorodnych wzorach dostosowanych do wszelkich okazji. Na szczególną uwagę zasługują jednak mandale literowe i cyfrowe. Są to mandale, które w swojej strukturze zawierają element literowy lub cyfrowy. Są one świetnym sposobem mimowolnego utrwalania i zapamiętania poznanej litery lub cyfry.

Zobacz:

Molenda, M., *Mandala – sposób na odprężenie i wyciszenie dla dzieci w wieku przedszkolnym*, Kielce: Jedność, 2005.

Metoda aktywnego słuchania muzyki Batii Strauss

Batii Strauss stworzyła metodę, która umożliwia znakomity kontakt z muzyką klasyczną. Metoda dostosowana jest do predyspozycji rozwojowych dzieci, a szczególnie do ich naturalnej potrzeby ruchu. Dzieci słuchają zaproponowanego utworu muzycznego i wykonują przy tym proste ruchy rytmiczne lub ruchy taneczne według wskazówek prowadzącego. Podczas pracy z utworem muzyki klasycznej dziecko wciela się w przeróżne role. Może być tancerzem, członkiem orkiestry, dyrygentem lub słuchaczem. Jeden utwór wykorzystywany jest wielokrotnie w różnej wersji. Dzieci przygotowują proste układy taneczne, w dowolny sposób interpretują utwór lub tworzą akompaniament do utworu przy pomocy instrumentów perkusyjnych.

W pracy z utworem powinny pojawić się kolejne etapy: fabularyzowanie muzyki połączone z prostymi ruchami rytmicznymi, realizacja w tańcu, gra na instrumentach, połączenie tańca z instrumentacją, mówienie o muzyce.

Metoda daje doskonałą możliwość kontaktu z muzyką klasyczną. Pozwala dzieciom na pierwsze próby gry na instrumentach. Uczy też dzieci stosowania się do poleceń prowadzącego. Jest to metoda bardzo atrakcyjna dla dzieci.

Zobacz:

Tarczyński, J., *Aktywne słuchanie muzyki według Batii Strauss*, w: *Wychowanie Muzyczne w Szkole*, nr 3-4, 2000.

Treści edukacyjne

Aby ułatwić poruszanie się w rozkładzie materiału, do poszczególnych obszarów tematycznych z podstawy programowej przypisano różne kolory. Ten sam podział kolorystyczny zastosowano również w „Przewodniku metodycznym”.

Legenda:

kolor niebieski – obszary polonistyczne, obejmujące 3 oraz 14 punkt w podstawie programowej;

kolor zielony – obszary matematyczno-przyrodnicze, obejmujące 4, 10, 11, 12 oraz 13 punkt w podstawie programowej;

kolor żółty – obszary artystyczne (muzyczne, plastyczne, konstrukcyjne), obejmujące 7, 8 oraz 9 punkt w podstawie programowej;

kolor czerwony – obszary ruchowe, obejmujące 1, 2, 6, 15 punkty w podstawie programowej;

kolor pomarańczowy – obszary społeczne, historyczne oraz samoobsługowe, obejmujące 5 punkt w podstawie programowej.

Cele i zadania kształcenia, dziecko kończące przedszkole:	Sposoby osiągnięcia celów	Przewidywane osiągnięcia dziecka	Przykład
Kształtowanie umiejętności społecznych dzieci: porozumiewanie się z dorosłymi i dziećmi, zgodne funkcjonowanie w zabawie i w sytuacjach zadaniowych.			
<ul style="list-style-type: none"> • obdarza uwagę dzieci i dorosłych, aby rozumieć to, co mówią i czego oczekują; grzecznie zwraca się do innych w domu, w przedszkolu, na ulicy 	<ul style="list-style-type: none"> • ustalenie zasad prowadzenia kulturalnej rozmowy w sytuacjach codziennych: w stosunku do osób dorosłych - bliskich i obcych oraz rówieśników • poznawanie różnych form komunikacji, ze szczególnym uwzględnieniem komunikacji pozawerbalnej • oglądanie animacji przedstawiających scenki sytuacyjne – przykłady zachowania odpowiedniego niewłaściwego • wizyty w gabinecie pani dyrektor, sekretariacie – zwracanie uwagi na zachowania zgodne z zasadami obowiązującymi w tych miejscach 	<ul style="list-style-type: none"> • stosuje odpowiednie formy grzecznościowe • stosuje zasady kulturalnego wypowiedzenia się i słuchania: czeka na swoją kolej, nie przerywa innym, mówi odpowiednim tonem głosu • potrafi grzecznie zwracać się do pracowników przedszkola, innych rodziców, osób starszych, nieznanym • potrafi zachować się odpowiednio do sytuacji i miejsca, w którym się znajduje 	<ul style="list-style-type: none"> • opowieści pacynki Babci Wiedzy na temat zasad savoir-vivre, uprzejmej i właściwej komunikacji między ludźmi • wykorzystanie wizualizera lub aparatu fotograficznego do przeprowadzania mini wywiadów z różnymi osobami
<ul style="list-style-type: none"> • przestrzega reguł obowiązujących w społeczności dziecięcej (stara się współdziałać w zabawach i w sytuacjach zadaniowych) oraz w świecie dorosłych 	<ul style="list-style-type: none"> • ustalenie zasad zachowania się w grupie w formie kontraktu • zapoznanie z zasadami savoir-vivre'u • poznanie sposobów rozwiązywania konfliktów • omówienie zasad współpracy w grupach i zespołach zadaniowych • zapoznanie z prawami i obowiązkami dziecka 	<ul style="list-style-type: none"> • przestrzega zasad zachowania się w grupie • potrafi w grzeczny sposób zachowywać się wobec osób dorosłych, również wobec osób starszych • podejmuje starania prowadzące do rozwiązywania konfliktów • rozwija umiejętność pracy zespołowej 	<ul style="list-style-type: none"> • stworzenie kontraktu grupy - ustalenie piktogramów przypominających o ustalonych zasadach • opowiadania Babci Wiedzy o zasadach savoir-vivre'u; • scenki dramatyczne

<ul style="list-style-type: none"> • w miarę samodzielnie radzi sobie w sytuacjach życiowych i próbuje przewidywać skutki swoich zachowań 	<ul style="list-style-type: none"> • poznanie różnych sposobów radzenia sobie w prostych sytuacjach życiowych • eksponowanie zachowań uczciwych, szlachetnych • słuchanie bajek, opowiadań i wierszy – klasyka literatury dla dzieci • omówienie skutków zachowań właściwych i niewłaściwych, podkreślenie odpowiedzialności za własne czyny i zachowania • uświadomienie dzieciom sytuacji, w których powinny być samodzielne ze względu na swój wiek/poziom rozwoju 	<ul style="list-style-type: none"> • potrafi właściwie zachować się w wielu sytuacjach codziennych • jest samodzielne na miarę swoich możliwości • przewiduje konsekwencje swoich decyzji i zachowań (właściwych i niewłaściwych) 	<ul style="list-style-type: none"> • analiza sytuacyjna - przykłady skutków i konsekwencji zachowań właściwych i niewłaściwych (wychodzę w zimie bez czapki – jestem chory) - aplikacja interaktywna
<ul style="list-style-type: none"> • wie, że nie należy chwalić się bogactwem i nie należy dokuczać dzieciom, które wychowują się w trudniejszych warunkach, a także, że nie należy wyszydząć i szykanować innych 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnienie skąd się biorą pieniądze – znaczenie pracy osób dorosłych, sposoby wynagradzania za pracę • rozumienie wartości rzeczy materialnych i niematerialnych • omówienie tematów związanych z sytuacją dzieci w Afryce, na Bliskim Wschodzie, w polskich domach dziecka • wyjaśnienie, że ludzie różnią się między sobą, również ze względu na status materialny • zdefiniowanie pojęcia „tolerancja” - kolor skóry, zamożność, niepełnosprawność • wyjaśnienie, że nie należy dokuczać innym i naśmiewać się z nich jeśli są mniej zamożni 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że są na świecie różne narodowości • rozumie, że należy pomagać osobom potrzebującym i niepełnosprawnym • rozumie, że pieniądze są wynagrodzeniem za pracę • nie wartościuje i nie klasyfikuje ludzi ze względu na ich zamożność • rozumie, że każdy jest inny, stara się to akceptować • potrafi docenić wartość rzeczy niematerialnych 	<ul style="list-style-type: none"> • historia pieniądza w formie aplikacji interaktywnej • oglądanie mapy, na której przedstawieni są ludzie z różnych stron świata, zwrócenie uwagi na wygląd, kolor skóry, styl ubrania, warunki życia - aplikacja interaktywna • zabawy pomagające wczuć się dzieciom w sytuację ludzi niepełnosprawnych - poznawanie świata z zamkniętymi oczami, wykonywanie precyzyjnych ruchów w rękawiczkach, rysowanie ustami, zabawy z elementami języka migowego, porozumiewanie się gestami

<ul style="list-style-type: none"> • umie się przedstawić: podaje swoje imię, nazwisko i adres zamieszkania; wie, komu można podawać takie informacje 	<ul style="list-style-type: none"> • opanowanie umiejętności przedstawiania się, podawania adresu zamieszkania • zapamiętywanie imion osób, które nam się przedstawiają • znajomość zasad udzielania informacji o sobie osobom obcym 	<ul style="list-style-type: none"> • potrafi się przedstawić pełnym imieniem i nazwiskiem • zna swój adres zamieszkania i potrafi go podać • rozumie, że niektóre osoby obce mogą być zagrożeniem • rozumie, że obcym nie można podawać szczegółowych informacji o sobie, potrafi to uzasadnić 	<ul style="list-style-type: none"> • analiza informacji, które można podać nieznanym, a których nie • stosowanie poznanych zasad podczas rozmów z pacynkami
<p>Kształtowanie czynności samoobsługowych, nawyków higienicznych i kulturalnych. Wdrażanie dzieci do utrzymania ładu i porządku.</p>			
<ul style="list-style-type: none"> • umie poprawnie umyć się i wytrzeć oraz umyć zęby 	<ul style="list-style-type: none"> • poznanie prawidłowej techniki mycia rąk i zębów - codzienne mycie rąk i zębów • zapoznanie z sytuacjami i czynnościami po których należy myć ręce 	<ul style="list-style-type: none"> • potrafi prawidłowo umyć ręce i zęby • wie, dlaczego i kiedy należy myć ręce i zęby i potrafi to uzasadnić • przestrzega ogólnych zasad higieny 	<ul style="list-style-type: none"> • codzienne zwracanie uwagi na prawidłowe wykonywanie czynności higienicznych • podstawowe zasady higieny - plansza demonstracyjna
<ul style="list-style-type: none"> • właściwie zachowuje się przy stole podczas posiłków, nakrywa do stołu i sprząta po sobie 	<ul style="list-style-type: none"> • poznanie zasad savoir-vivre'u związanych z odpowiednim zachowaniem się przy stole - nakrywanie do stołu • przestrzeganie zasad kultury podczas wspólnych posiłków • samodzielne sprzątnięcie po posiłku 	<ul style="list-style-type: none"> • potrafi nakryć do stołu i posprzątać po posiłku • wymienia zasady kulturalnego zachowania się przy stole • przestrzega zasad savoir-vivre'u dotyczących zachowania się przy stole 	<ul style="list-style-type: none"> • codzienna praktyka – przygotowanie do posiłku, sprzątnięcie po nim • opowiadanie pacynki Babci Wiedzy na temat zachowania się przy stole • scenki dramatyczne – np. właściwe zachowanie podczas pobytu w restauracji

<ul style="list-style-type: none"> • samodzielnie korzysta z toalety 	<ul style="list-style-type: none"> • zapoznanie z zasadami higieny i korzystania z toalety • rozmowy na temat konieczności korzystania z papieru toaletowego, spuszczenia wody • rozmowy na temat higienicznego korzystania z toalety w miejscach publicznych • wyrabianie nawyku korzystania z toalety w czasie do tego przeznaczonym (np. przed wyjściem na spacer) 	<ul style="list-style-type: none"> • samodzielnie i w prawidłowy sposób korzysta z toalety • potrafi odpowiednio zapytać czy może skorzystać z toalety • stara się kontrolować swoje potrzeby fizjologiczne 	<ul style="list-style-type: none"> • codzienne zwracanie uwagi na prawidłowe zachowania
<ul style="list-style-type: none"> • samodzielnie ubiera się i rozbiera, dba o osobiste rzeczy i nie naraża ich na zgubienie lub kradzież 	<ul style="list-style-type: none"> • poznanie nazw i przeznaczenia różnych części garderoby • ćwiczenie sprawnego zapinania różnego rodzaju zapięć: guzików, zatrzasków, rzepów, sznurków • samodzielne przebieranie się na zajęcia ruchowe w strój sportowy • określenie zasad przechowywania rzeczy w szatniach i innych wyznaczonych miejscach • dopasowywanie garderoby do warunków pogodowych panujących za oknem 	<ul style="list-style-type: none"> • potrafi samodzielnie ubrać się i rozebrać • potrafi poprosić dorosłego o pomoc w założeniu niektórych części garderoby • potrafi utrzymać porządek w szatni i wyznaczonych szafkach • chroni swoje rzeczy osobiste od zgubienia i kradzieży 	<ul style="list-style-type: none"> • ubieranie lalek i pacynek, nazywanie części garderoby • ćwiczenia w ubieraniu i rozbieraniu postaci w zależności od pory roku i pogody – aplikacja interaktywna • uświadomienie rodzicom jakie czynności samoobsługowe mogą wykonywać dzieci
<ul style="list-style-type: none"> • utrzymuje porządek w swoim otoczeniu 	<ul style="list-style-type: none"> • oznaczenie symbolami lub imionami szafek i krzesełek dzieci • oznakowanie szafek i miejsc przechowywania różnych rzeczy • ustalenie dyżurów i zakresu obowiązków dyżurnych • utrzymywanie porządku w sali 	<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje przydzielone mu znaczki • wie, gdzie znajduje się jego szafka i miejsce w szatni, utrzymuje w nich porządek • wywiązuje się z powierzonych mu obowiązków • dba o porządek – odkłada zabawki na miejsce, sprzęta po posiłkach 	<ul style="list-style-type: none"> • oznaczenie dyżurnych • grupowanie przedmiotów codziennego użytku według ich przeznaczenia – kuchnia, sala przedszkolna - aplikacja interaktywna • wybór raz w tygodniu „mistrza czystości”

Wdrażanie dzieci do dbałości o bezpieczeństwo własne oraz innych.

<ul style="list-style-type: none"> • wie, jak trzeba zachować się w sytuacji zagrożenia i gdzie można otrzymać pomoc, umie o nią poprosić 	<ul style="list-style-type: none"> • zapoznanie z zasadami zachowania się w sytuacji pożaru, powodzi, burzy • określenie roli osób i służb, których zadaniem jest pomaganie w sytuacji niebezpieczeństwa 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, gdzie szukać pomocy i potrafi o nią poprosić • pamięta numery alarmowe, wie co powinien powiedzieć w czasie rozmowy z dyspozytorem • wie, jak się zachować w sytuacji zagrożenia – zadymienie, atak psa itp. i potrafi wymienić właściwe zasady 	<ul style="list-style-type: none"> • scenki dramatyczne • plansza z numerami alarmowymi
<ul style="list-style-type: none"> • orientuje się w bezpiecznym poruszaniu się po drogach i korzystaniu ze środków transportu 	<ul style="list-style-type: none"> • zapoznanie z zasadami bezpiecznego poruszania się po drogach • zapoznanie z podstawowymi znakami drogowymi i sygnalizacją świetlną • przedstawienie zasad zachowania się w środkach komunikacji • wycieczki i spacer po okolicy 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, jak należy się zachować w środkach transportu – zapinanie pasów, jazda w foteliku i potrafi to uzasadnić • potrafi bezpiecznie zachować się w środkach komunikacji • rozumie dlaczego warto nosić oznakowanie odblaskowe i stosuje się do tej zasady 	<ul style="list-style-type: none"> • samodzielne przygotowanie znaków drogowych • konstrukcja makiety ruchliwej ulicy w centrum miasta (podstawowe znaki drogowe i informacyjne, przejścia dla pieszych)
<ul style="list-style-type: none"> • zna zagrożenia płynące ze świata ludzi, roślin oraz zwierząt i unika ich 	<ul style="list-style-type: none"> • zapoznanie z niebezpiecznymi sytuacjami – obce i dzikie zwierzęta, szkodliwe rośliny, trujące grzyby • określenie właściwych zachowań w stosunku do osób nieznanymi • przedstawienie sposobów unikania zagrożeń ze strony ludzi, roślin i zwierząt 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia rośliny i zwierzęta które mogą stanowić dla niego zagrożenie, stara się ich unikać • potrafi właściwie zachować się w stosunku do osób nieznanymi • wie w jaki sposób unikać niebezpieczeństw ze strony ludzi, roślin i zwierząt 	<ul style="list-style-type: none"> • sytuacje zagrażające życiu (STOP- klatka - dzieci same dopowiadają dalszą część historii) - animacja interaktywna

<ul style="list-style-type: none"> • wie, że nie może samodzielnie zażywać leków i stosować środków chemicznych (np. środków czystości) 	<ul style="list-style-type: none"> • zapoznanie, ze środkami chemicznymi i lekami • omówienie niebezpieczeństw związanych z ich stosowaniem 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że samodzielne zażywanie leków jest niebezpieczne i potrafi to uzasadnić • rozumie konsekwencje używania środków chemicznych bez kontroli osób dorosłych 	<ul style="list-style-type: none"> • plansza dotycząca niebezpiecznych środków czystości i leków
<ul style="list-style-type: none"> • próbuje samodzielnie i bezpiecznie organizować sobie czas wolny w przedszkolu i w domu; ma rozeznanie, gdzie można się bezpiecznie bawić, a gdzie nie 	<ul style="list-style-type: none"> • określenie możliwych sposobów spędzania czasu w przedszkolu i w domu • zasady bezpiecznego korzystania ze sprzętów w przedszkolu i na placu zabaw • analiza sytuacji które mogą zdarzyć się w przedszkolu • omówienie bezpiecznych i niebezpiecznych miejsc do zabawy • zasady bezpieczeństwa podczas zabaw zimowych i letnich • omówienie zagadnień dotyczących bezpiecznych ferii, (miejsca gdzie można zjeżdżać na sankach, zakaz wchodzenia na lód) oraz bezpiecznych wakacji (stosowanie się do znaku „zakaz kąpiel”, zabawa z piłką w pobliżu wody) 	<ul style="list-style-type: none"> • potrafi aktywnie spędzać wolny czas • wskazuje miejsca gdzie może bezpiecznie spędzić wolny czas • potrafi bawić się samodzielnie • podczas zabawy przestrzega zasad bezpieczeństwa 	<ul style="list-style-type: none"> • historyjki obrazkowe - zabawy bezpieczne i niebezpieczne – przewidywanie konsekwencji • bezpieczne i niebezpieczne zabawy na placu zabaw – plansza demonstracyjna
Wychowanie rodzinne, obywatelskie i patriotyczne.			
<ul style="list-style-type: none"> • wymienia imiona i nazwiska osób bliskich, wie, gdzie pracują, czym się zajmują 	<ul style="list-style-type: none"> • rozmowy na temat rodziny, osób bliskich • omówienie różnych zawodów na przykładzie miejsc pracy rodziców i innych osób bliskich 	<ul style="list-style-type: none"> • zna imiona osób bliskich • potrafi opowiedzieć o swojej rodzinie, • wie, czym się zajmują członkowie jego rodziny 	<ul style="list-style-type: none"> • opowiadanie pacynkom o swojej rodzinie

<ul style="list-style-type: none"> zna nazwę miejscowości, w której mieszka, zna ważniejsze instytucje i orientuje się w rolach społecznych pełnionych przez ważne osoby, np. policjanta, strażaka 	<ul style="list-style-type: none"> wyszczególnienie własnej miejscowości/regionu na mapie Polski rozmowa na temat roli jaką pełnią np. policjant, strażak, ratownik medyczny 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwę miejscowości w której mieszka orientuje się w jakim rejonie szukać swojej miejscowości na mapie wie czym się zajmuje policjant, strażak itp. 	<ul style="list-style-type: none"> tworzenie wielkoformatowej mapy Polski – np. na papierze pakowym mapa Polski z zaznaczeniem większych miast, rzek, gór, ważnych zabytków - plansza demonstracyjna zaproszenie osoby, np. policjanta, strażaka lub innych osób pełniących funkcje społeczne
<ul style="list-style-type: none"> wie, jakiej jest narodowości, że mieszka w Polsce, a stolicą Polski jest Warszawa 	<ul style="list-style-type: none"> zapoznanie z podstawowymi informacjami dotyczącymi Polski legenda o powstaniu państwa polskiego tradycyjne święta polskie terytorium Polski – góry, morze itp. zapoznanie z najważniejszymi zabytkami Polski 	<ul style="list-style-type: none"> wie, że jest Polakiem i mieszka w Polsce wie, że stolicą Polski jest Warszawa wymienia nazwę morza, gór i najważniejszych rzek wie jakie najważniejsze święta obchodzone są w Polsce rozpoznaje niektóre zabytki Polski 	<ul style="list-style-type: none"> pacynka Babcia Wiedza opowiada o Polsce nauka piosenki „Płynie Wisła płynie” spacer po Polsce – aplikacja interaktywna
<ul style="list-style-type: none"> nazywa godło i flagę państwową, zna polski hymn i wie, że Polska należy do Unii Europejskiej 	<ul style="list-style-type: none"> samodzielne przygotowanie godła, flagi państwowej, kotylionów osłuchanie się z hymnem Polski omówienie zasad zachowania się wobec symboli narodowych przyswojenie wierszy i utworów patriotycznych określenie, czym jest Unia Europejska - jakie są jej symbole i zadania poznanie mieszkańców Europy, krajów sąsiadujących z Polską udział w akademiach związanych ze świętami patriotycznymi 	<ul style="list-style-type: none"> rozpoznaje symbole narodowe i wie jak się powinno wobec nich zachować wie, że Polska należy do Unii Europejskiej i zna jej symbole 	<ul style="list-style-type: none"> tworzenie flag państwowych, flagi Unii Europejskiej i krajów europejskich przygotowanie kotylionów na święta narodowe, kwiatów z bibuły w barwach narodowych

<ul style="list-style-type: none"> • wie, że wszyscy ludzie mają równe prawa 	<ul style="list-style-type: none"> • zapoznanie z prawami dziecka • zapoznanie z kartą praw i obowiązków ucznia (jeśli dotyczy) • przypomnienie zasad dotyczących tolerancji • uczulenie dzieci na równe traktowanie wszystkich ludzi • okazywanie szacunku ludziom starszym 	<ul style="list-style-type: none"> • rozumie, że wszyscy ludzie są równi • pamięta o tolerancji wobec inności • rozumie, że ma prawa ale także obowiązki - potrafi o nich opowiedzieć 	<ul style="list-style-type: none"> • określenie zasad zachowania wobec pacynki Babci Wiedzy, uosabiającej osobę starszą • przegląd różnorodnych kultur w odniesieniu do równych praw ludzi na całym świecie – aplikacja interaktywna życie ludzi na różnych kontynentach
---	---	--	--

Wspomaganie rozwoju mowy dzieci.

<ul style="list-style-type: none"> • zwraca się bezpośrednio do rozmówcy, stara się mówić poprawnie pod względem artykulatoryjnym, gramatycznym, fleksyjnym i składniowym 	<ul style="list-style-type: none"> • słuchanie opowiadań i wierszy • ćwiczenia logopedyczne • rozmowy w kole • wypowiedzianie się na zadany temat na forum grupy, • przestrzeganie form grzecznościowych oraz zasad kulturalnego przeprowadzania rozmowy 	<ul style="list-style-type: none"> • chętnie opowiada w grupie o swoich przeżyciach, zabawkach, ciekawych wydarzeniach • stosuje formy grzecznościowe, wie jak odnosić się do osób dorosłych i kolegów • poprawnie buduje zdania • potrafi wypowiadać się w poprawny sposób 	<ul style="list-style-type: none"> • rozmowy z pacynkami • zabawy z elementami logorytmiki • ćwiczenia językowe – poprawianie błędów gramatycznych w zdaniu
<ul style="list-style-type: none"> • mówi płynnie, niezbyt głośno, dostosowując ton głosu do sytuacji 	<ul style="list-style-type: none"> • zachęcanie do tworzenia dłuższych wypowiedzi na wybrany temat • opowiadanie historyjek na podstawie obrazków • umiejętność dostosowywanie natężenia głosu do okoliczności • ćwiczenia oddechowe 	<ul style="list-style-type: none"> • potrafi się wypowiedzieć na wybrany temat • potrafi ułożyć krótkie opowiadanie na podstawie obrazków • potrafi modulować głos, stosuje odpowiedni ton i intonację w zależności od okoliczności 	<ul style="list-style-type: none"> • ćwiczenia z elementami emisji głosu (mówienie szeptem, krzyk) • zabawy oddechowe – z piórkami, piłeczkami itp. • układanie historyjek obrazkowych w kolejności – opowiadanie ich treści

<ul style="list-style-type: none"> • uważnie słucha, pyta o niezrozumiałe fakty i formułuje dłuższe wypowiedzi o ważnych sprawach 	<ul style="list-style-type: none"> • zachęcanie do wypowiedzi na forum grupy na temat własnych przeżyć oraz aktualnych wydarzeń • częste czytanie opowiadań i wierszy • prowadzenie systematycznych ćwiczeń słuchowych • wyrabianie umiejętności mówienia „na temat” 	<ul style="list-style-type: none"> • słucha ze zrozumieniem opowiadań i tekstów czytanych przez nauczyciela • potrafi zadać pytanie odpowiednie do sytuacji • zadaje pytania na temat niezrozumiałych kwestii • wie, że nie zawsze należy mówić „o wszystkim” i potrafi to uzasadnić 	<ul style="list-style-type: none"> • zabawy w udzielanie i przeprowadzanie wywiadów z wykorzystaniem wizualizera, odtwarzanie nagranych materiału na tablicy interaktywnej
<ul style="list-style-type: none"> • w zrozumiałym sposób mówi o swoich potrzebach i decyzjach 	<ul style="list-style-type: none"> • zachęcanie do wypowiadania się na forum grupy • zachęcanie do dzielenia się swoimi przeżyciami oraz do wyrażania własnych potrzeb 	<ul style="list-style-type: none"> • wypowiada się w sposób poprawny i zrozumiały • informuje o swoich potrzebach • śmiało pyta czy może wyjść do toalety, wyciągnąć daną zabawkę itp. • samodzielnie podejmuje decyzje dotyczące spraw codziennych i przewiduje ich konsekwencje 	<ul style="list-style-type: none"> • tworzenie stałych elementów - rozmowy w kole na dany temat, wspólne podejmowanie decyzji, omawianie minionych wydarzeń
Kształtowanie gotowości do nauki czytania i pisania.			
<ul style="list-style-type: none"> • potrafi określić kierunki oraz miejsca na kartce papieru, rozumie polecenia typu: narysuj kółko w lewym górnym rogu kartki, narysuj szlaczek, zaczynając od lewej strony kartki 	<ul style="list-style-type: none"> • oznaczanie kart pracy we wskazanym miejscu – np. naklej naklejkę, narysuj kropkę w prawym górnym rogu • ćwiczenia na materiale polisensorycznym • ćwiczenia grafomotoryczne w kartach pracy z zaznaczonym kierunkiem rysowania 	<ul style="list-style-type: none"> • określa miejsca oraz kierunki na kartce • potrafi wykonać szlaczek rozpoczynając rysowanie od lewej strony kartki 	<ul style="list-style-type: none"> • polisensoryczne karty pracy – działanie poprzez dotyk, rysowanie na folii, rysowanie palcem na tacy z kaszą, piaskiem • interaktywne ćwiczenia grafomotoryczne

<ul style="list-style-type: none"> • potrafi uważnie patrzeć (organizuje pole spostrzeżeń), aby rozpoznać i zapamiętać to, co jest przedstawione na obrazkach 	<ul style="list-style-type: none"> • ćwiczenia polegające na wyodrębnianiu szczegółów na obrazku i opowiadaniu o nich • „coś się nie zgadza” - wyszukiwanie błędów na obrazkach • wyszukiwanie dwóch takich samych obrazków/ różnych obrazków • układanie rytmów – kontynuowanie według podanego wzoru • układanie puzzli 	<ul style="list-style-type: none"> • zauważa szczegóły na obrazkach • potrafi kontynuować podany rytm • dostrzega różnice i podobieństwa • między obrazkami • zapamiętuje to, co zobaczy na obrazku • samodzielnie tworzy układy rytmiczne za pomocą przedmiotów 	<ul style="list-style-type: none"> • „coś się nie zgadza” – zabawa w wyszukiwanie błędów - aplikacja interaktywna • złożone obrazy, materiał wizualny zorganizowany na pierwszym i dalszym planie - plansze demonstracyjne
<ul style="list-style-type: none"> • dysponuje sprawnością rąk oraz koordynacją wzrokowo-ruchową potrzebną do rysowania, wycinania i nauki pisania 	<ul style="list-style-type: none"> • zajęcia konstrukcyjno-manualne, prace wielkoformatowe • ćwiczenia grafomotoryczne za pomocą różnych technik i przyborów • wykonywanie ćwiczeń w kartach pracy zawierających elementy wypukłe i wklęsłe • ćwiczenia polegające na nawlekaniu koralików • liczne zadania manualne, konstrukcyjne i techniczne • ćwiczenia manualne – elementy Metody Dobrego Startu • działanie poprzez dotyk, rysowanie na folii, rysowanie palcem na tacce z kaszą, piaskiem, 	<ul style="list-style-type: none"> • stara się dokładnie odwzorowywać kształty • chętnie podejmuje prace manualne, wykonuje je adekwatnie do swoich możliwości • wycina proste wzory i kształty 	<ul style="list-style-type: none"> • ćwiczenia wymagające szczególnej precyzji – przekładanie małych elementów, wkręcanie np. śrub, wycinanie, szycie, • korzystanie ze specjalnych, polisensorycznych, kart pracy zawierających elementy wypukłe i wklęsłe • zastosowanie wielu ćwiczeń polegających na wycinaniu
<ul style="list-style-type: none"> • interesuje się czytaniem i pisaniem; jest gotowe do nauki czytania i pisania 	<ul style="list-style-type: none"> • zachęcanie dzieci do przeglądania dostępnych książek • tworzenie własnych książeczek tematycznych (rodzina, zwierzęta) • poznanie zasad zachowania się podczas czytania i pisania (właściwa postawa i sposób siedzenia, umyte ręce) 	<ul style="list-style-type: none"> • chętnie podejmuje aktywności związane z czytaniem i pisaniem • odwzorowuje litery i kształty literopodobne 	<ul style="list-style-type: none"> • prezentowanie swoich ulubionych książek • stworzenie grupowej biblioteczki w sali • historia pisma - aplikacja interaktywna • praca plastyczna – samodzielne tworzenie książek

<ul style="list-style-type: none"> • słucha np. opowiadań, baśni i rozmawia o nich; interesuje się książkami 	<ul style="list-style-type: none"> • czytanie fragmentów tekstów literatury dziecięcej • rozmowy na temat wysłuchanych tekstów literackich • tworzenie improwizacji ruchowej do fragmentów utworów 	<ul style="list-style-type: none"> • potrafi w kilku słowach opowiedzieć treść wysłuchanego tekstu • rozmawia na temat książek (wskazuje bohaterów, streszcza fabułę, komentuje ilustracje) • w miarę możliwości wskazuje różnice i podobieństwa pomiędzy książkami i usłyszanymi historiami 	<ul style="list-style-type: none"> • wizyta w bibliotece • jak powstaje książka - aplikacja interaktywna • praca manualna – tworzenie własnej książki • praca konstrukcyjno-manualna do wiersza „Lokomotywa” J. Tuwima (kartonowy pociąg)
<ul style="list-style-type: none"> • układa krótkie zdania, dzieli zdania na wyrazy, dzieli wyrazy na sylaby; wyodrębnia głoski w słowach o prostej budowie fonetycznej 	<ul style="list-style-type: none"> • ćwiczenia słuchu fonematycznego • zabawy z alfabetem • czytanie globalne - zapoznanie z kilkoma wyrazami • tworzenie modeli zdań i wyrazów (układanie tyłu kłoców, ile jest wyrazów w zdaniu, sylab czy głosek w wyrazie) • zabawy głoskami – domino fonetyczne, wymyślanie wyrazów na daną głoskę itp. 	<ul style="list-style-type: none"> • potrafi wyodrębnić wyrazy w zdaniu • wyróżnia sylaby w wyrazie • potrafi wskazać określoną głoskę w nagłosie, w wygłosie i śródgłosie • wyodrębnia głoski w wyrazie 	<ul style="list-style-type: none"> • dopasowywanie dźwięku do obrazka i słowa do obrazka - aplikacja interaktywna • alfabet fonetyczny - aplikacja interaktywna • tabliczki do czytania globalnego
<ul style="list-style-type: none"> • rozumie sens informacji podanych w formie uproszczonych rysunków oraz często stosowanych oznaczeń i symboli, np. w przedszkolu, na ulicy, na dworcu 	<ul style="list-style-type: none"> • zapoznanie dzieci z różnego rodzaju piktogramami i znakami graficznymi • tworzenie oznaczeń, np. rzeczy, sytuacji, które dotyczą codziennego życia dzieci • oglądanie i próby zrozumienia znaczenia symboli znajdujących się w otoczeniu dziecka (droga ewakuacyjna, toaleta, znaki drogowe) 	<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje i dopasowuje znaczenie do widocznych symboli - piktogramów • samodzielnie tworzy wybrane oznaczenia 	<ul style="list-style-type: none"> • plansza /wypychanki piktogramowe organizujące przebieg dnia np. informacyjne – mycie rąk, śniadanie, siadanie na dywanie, sprzątanie • projektowanie własnych oznaczeń – np. znaków informacyjnych

Wspieranie dzieci w rozwijaniu czynności intelektualnych, które stosują w poznawaniu i rozumieniu siebie i swojego otoczenia.

<ul style="list-style-type: none"> • przewiduje, w miarę swoich możliwości, jakie będą skutki czynności manipulacyjnych na przedmiotach (wnioskowanie o wprowadzanych i obserwowanych zmianach) 	<ul style="list-style-type: none"> • budowanie konstrukcji przestrzennych z dostępnych materiałów – wnioskowanie na temat ich trwałości • zabawy z klockami oraz przewidywanie konsekwencji manipulacji • ćwiczenia manipulacyjne z wykorzystaniem plasteliny • zastosowanie elementów papieroplastyki • badanie właściwości różnych materiałów (piasek, kamień, drewno, plastelina) • doświadczenia kształtujące pojęcie stałości 	<ul style="list-style-type: none"> • potrafi budować konstrukcje przestrzenne z różnych elementów i przewiduje właściwości wynikające z ich struktury • przewiduje konsekwencje wykonywanych czynności manipulacyjnych • wyciąga poprawne wnioski z przeprowadzanych doświadczeń i obserwacji • wie, że są zmiany odwracalne i nieodwracalne oraz potrafi podać przykłady • przewiduje które zmiany są odwracalne, a które nie 	<ul style="list-style-type: none"> • pacynka Konstruktorcki zapoznaje dzieci z technikami konstrukcyjnymi, pacynka Dziadka Naukowca – przeprowadza doświadczenia fizyczne • budowanie (np. piramid z klocków, misiów, pudełek i innych dostępnych w sali materiałów – przewidywanie trwałości i stabilności poszczególnych konstrukcji) • doświadczenia związane z testowaniem trwałości i plastyczności różnorodnych materiałów
<ul style="list-style-type: none"> • grupuje obiekty w sensowny sposób (klasyfikuje) i formułuje uogólnienia typu: to do tego pasuje, te obiekty są podobne, a te są inne 	<ul style="list-style-type: none"> • ćwiczenia z uwzględnieniem różnych kryteriów segregowania przedmiotów • klasyfikowanie figur geometrycznych (np. klocków do rozwijania logicznego myślenia) wg różnych kategorii – wielkość, kolor, kształt • wyszukiwanie elementów mających wspólną cechę np. coś jest okrągłe, coś jest z drewna • tworzenie szeregów, kontynuowanie rozpoczętych wzorów („szlaczki” z przedmiotów) • grupowanie przedmiotów wg ich przeznaczenia • tworzenie przeciwieństw (noc/ dzień, szybki/wolny) 	<ul style="list-style-type: none"> • potrafi odnaleźć przedmioty mające określone cechy • potrafi segregować przedmioty wg określonego kryterium • poprawnie kontynuuje rozpoczęty wzór, rytm • potrafi porównać przedmioty, znaleźć wspólne cechy, wskazać różnice • potrafi dobrać przedmioty na obrazkach na zasadzie przeciwieństwa • w sposób zrozumiały wypowiada się na temat porównywanych obiektów 	<ul style="list-style-type: none"> • „coś do czegoś pasuje” (igła do nitki, konewka do kwiatka) - aplikacja interaktywna • samodzielne tworzenie układanek np. z klocków, pudełek kartonowych - składanie obrazka w całość, dopasowywanie elementów, szukanie podobieństw

	<ul style="list-style-type: none"> • grupowanie przedmiotów uwzględniając 2 lub 3 cechy • porównywanie obiektów, dostrzeganie różnic oraz cech wspólnych 		
<ul style="list-style-type: none"> • stara się łączyć przyczynę ze skutkiem i próbuje przewidywać, co się może zdarzyć 	<ul style="list-style-type: none"> • zapoznanie z konsekwencjami podejmowanych działań • przeprowadzanie doświadczeń i obserwowanie zachodzących zmian • układanie historyjek obrazkowych – przewidywanie zakończenia 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że działania mogą mieć skutki pozytywne i negatywne i potrafi podać przykłady • potrafi prawidłowo ułożyć elementy historyjki obrazkowej • przewiduje co się stanie po wykonaniu danej czynności • przewiduje konsekwencje swoich działań 	<ul style="list-style-type: none"> • przeprowadzanie prostych doświadczeń fizycznych i chemicznych np. solenie/ słodzenie wody • farbowanie wody plakatówkami – zmiana koloru, jaśniejszy/ ciemniejszy • liczne historyjki obrazkowe w kartach pracy
Pomaganie dzieciom w rozumieniu istoty zjawisk atmosferycznych i w unikaniu zagrożeń.			
<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje i nazywa zjawiska atmosferyczne charakterystyczne dla poszczególnych pór roku; podejmuje rozsądne decyzje i nie naraża się na niebezpieczeństwo wynikające z pogody, np. nie stoi pod drzewem w czasie burzy, nie zdejmuje czapki w mroźną pogodę 	<ul style="list-style-type: none"> • omówienie pór roku • określanie stosownego ubioru do warunków atmosferycznych • zaznajomienie z zasadami zachowania się w określonych warunkach pogodowych (burza, upał, wichura) 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia pory roku w kolejności ich występowania • wskazuje charakterystyczne cechy dla poszczególnych pór roku • potrafi dopasować ubiór do aktualnej pogody • wie jak należy się zachować w określonych warunkach atmosferycznych 	<ul style="list-style-type: none"> • ubieranie się stosownie do pory roku - aplikacja interaktywna • plansze – pory roku • praca manualno-przestrzenna – makiety czterech pór roku

<ul style="list-style-type: none"> • wie, o czym mówi osoba zapowiadająca pogodę w radiu i w telewizji, np. że będzie padał deszcz, śnieg, wiał wiatr; stosuje się do podawanych informacji w miarę swoich możliwości 	<ul style="list-style-type: none"> • poznanie pracy osoby zapowiadających pogodę • zapoznanie z podstawowymi składnikami pogody • rozumienie komunikatów meteorologicznych • obserwowanie zmian w przyrodzie związanych z pogodą 	<ul style="list-style-type: none"> • potrafi określić panującą pogodę • rozumie komunikat meteorologiczny • bierze aktywny udział w doświadczeniach i eksperymentach 	<ul style="list-style-type: none"> • zabawa w zapowiadanie pogody – wykorzystanie aplikacji • interaktywny kalendarz pogody, który jest wypełniany codziennie • doświadczenie – jak powstaje deszcz, które przeprowadza Dziadek Naukowiec • krążenie wody w przyrodzie - aplikacja interaktywna
--	--	---	---

Wychowanie dla poszanowania roślin i zwierząt.

<ul style="list-style-type: none"> • wymienia rośliny i zwierzęta żyjące w różnych środowiskach przyrodniczych, np. na polu, na łące, w lesie 	<ul style="list-style-type: none"> • zapoznanie z różnymi środowiskami życia roślin i zwierząt (las, łąka itp.) • poznanie zwierząt hodowlanych i dzikich, roślin hodowlanych i rosnących naturalnie • zwierzęta i rośliny chronione • zwierzęta i ich potomstwo • wycieczki przyrodnicze i obserwacja występujących tam zwierząt (np. w gospodarstwie) 	<ul style="list-style-type: none"> • potrafi wymienić rośliny i zwierzęta występujące w danym środowisku • wymienia podstawowe rodzaje zwierząt i ich potomstwo • dopasowuje zwierzęta i rośliny do danego ekosystemu (pole, las, łąka) • wie, dlaczego niektóre gatunki trzeba chronić 	<ul style="list-style-type: none"> • różne środowiska przyrodnicze na przykładzie mapy świata - aplikacja interaktywna i plansze demonstracyjne
<ul style="list-style-type: none"> • wie, jakie warunki są potrzebne do rozwoju zwierząt (przestrzeń życiowa, bezpieczeństwo, pokarm) i wzrostu roślin (światło, temperatura, wilgotność) 	<ul style="list-style-type: none"> • zapoznanie z etapami rozwoju roślin i zwierząt • określenie warunków koniecznych do rozwoju roślin i zwierząt • opieka nad roślinami • rozmowa na temat opieki nad zwierzętami domowymi, hodowlanymi 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, co jest niezbędne do rozwoju zwierząt oraz roślin • potrafi opowiedzieć w jaki sposób należy opiekować się zwierzętami i dbać o rośliny • samodzielnie zajmuje się powierzonym mu zadaniem – np. podlewa rośliny • nie niszczy przyrody, wie, że przyrodę trzeba chronić 	<ul style="list-style-type: none"> • prowadzenie kącika przyrody • od nasionka do roślinki – aplikacja interaktywna • przedszkolny turniej przyrodniczo-ekologiczny

<ul style="list-style-type: none"> • potrafi wymienić zmiany zachodzące w życiu roślin i zwierząt w kolejnych porach roku; wie, w jaki sposób człowiek może je chronić i pomóc im, np. przetrwać zimę 	<ul style="list-style-type: none"> • rozmowy na temat zmienności pór roku ich wpływu na środowisko • omówienie sposobów przystosowywania się roślin i zwierząt do kolejnych pór roku • pomaganie roślinom i zwierzętom w okresie zimy czy upalnego lata • tematyka ekologiczna, ochrona przyrody, segregacja śmieci 	<ul style="list-style-type: none"> • zna zmiany zachodzące w przyrodzie • wie, w jaki sposób rośliny i zwierzęta przygotowują się do poszczególnych pór roku • jest świadomy w jaki sposób może pomóc zwierzętom i roślinom w okresie zimowym i letnim 	<ul style="list-style-type: none"> • praca plastyczna – projektowanie plakatów nawiązujących do ekologii i ochrony środowiska • elementy przyrody w zmieniających się porach roku – plansza demonstracyjna • „Kodeks młodego ekologa” – plansza demonstracyjna o tematyce ekologicznej
--	---	---	---

Wspomaganie rozwoju intelektualnego dzieci wraz z edukacją matematyczną.

<ul style="list-style-type: none"> • liczy obiekty i rozróżnia błędne liczenie od poprawnego 	<ul style="list-style-type: none"> • ćwiczenia matematyczne w przeliczaniu • tworzenie sytuacji, w których występuje liczenie poprawne i błędne • szacowanie ilości przedmiotów oraz ich przeliczanie • zabawy matematyczne – np. „wpadłem do studni – na ile metrów?” 	<ul style="list-style-type: none"> • potrafi przeliczać elementy • wskazuje poprawne lub błędne liczenie 	<ul style="list-style-type: none"> • łączenie obrazków z liczbą, manipulowanie zbiorami - aplikacja interaktywna • zabawa manualna – tworzenie domina przestrzennego z pudełek
<ul style="list-style-type: none"> • wyznacza wynik dodawania i odejmowania, pomagając sobie liczeniem na palcach lub na innych zbiorach zastępczych 	<ul style="list-style-type: none"> • ćwiczenia w dodawaniu i odejmowaniu na konkretnych • wyznaczanie wyniku dodawania i odejmowania z wykorzystaniem zbiorów zastępczych np. rąk • zabawy w sklep z wykorzystaniem dołączonych do kart pracy papierowych monet, określanie ile należy zapłacić za zakup towarów • zabawy z wykorzystaniem kostek do gry, kart 	<ul style="list-style-type: none"> • potrafi dodawać i odejmować z wykorzystaniem dostępnych pomocy • chętnie uczestniczy w zabawach matematycznych 	<ul style="list-style-type: none"> • ćwiczenia w dodawaniu i odejmowaniu w formie aplikacji interaktywnej • praca manualna – własnoręczne tworzenie liczmanów, liczydełek nawlekanych na sznurki • karta pracy – matematyczne memory

<ul style="list-style-type: none"> • ustala równoliczność dwóch zbiorów, a także posługuje się liczebnikami porządkowymi 	<ul style="list-style-type: none"> • zabawy manipulacyjne na zbiorach • porównywanie liczebności zbiorów, określanie większe/mniejsze itp. • układanie przedmiotów w odpowiedniej kolejności • zabawy muzyczno-ruchowe związane z liczebnikami porządkowymi • organizowanie sytuacji zadaniowych z wykorzystaniem dostępnych w sali materiałów np. zbiór dziewczynek i chłopców • rozdzielanie przedmiotów – np. tak, żeby każdy dostał tyle samo • zabawy manualno-konstrukcyjne – samodzielne tworzenie gier, układanek matematycznych (ustalanie zasad i reguł gry) 	<ul style="list-style-type: none"> • potrafi tworzyć różne zbiory • potrafi manipulować zbiorami tak, by utworzyć zbiory równoliczne • potrafi określić moc zbioru 	<ul style="list-style-type: none"> • „zabawy na zbiorach” - aplikacja interaktywna • tworzenie zbiorów z dostępnych materiałów, np. szarf, misiów, klocków, kredek • określanie wartości liczb za pomocą interaktywnej wagi szalkowej - aplikacja interaktywna
<ul style="list-style-type: none"> • rozróżnia stronę lewą i prawą, określa kierunki i ustala położenie obiektów w stosunku do własnej osoby, a także w odniesieniu do innych obiektów; 	<ul style="list-style-type: none"> • oznaczenie lewej ręki • ćwiczenia w określaniu położenia przedmiotów w przestrzeni • ćwiczenia w określaniu położenia przedmiotów względem dziecka i innych przedmiotów 	<ul style="list-style-type: none"> • potrafi wskazać prawą i lewą stronę ciała • określa położenie różnych obiektów w przestrzeni, względem siebie, względem innych przedmiotów 	<ul style="list-style-type: none"> • zabawy ruchowo-muzyczne – np. „Niedźwiadek”, „Pingwin” • chodzenie pod dyktando – zabawa w GPS
<ul style="list-style-type: none"> • wie, na czym polega pomiar długości, i zna proste sposoby mierzenia: krokami, stopą za stopą 	<ul style="list-style-type: none"> • zabawy w mierzeniu odległości, pomieszczeń przedszkolnych, za pomocą różnych sposobów • zabawy w szacowanie, jak duże są przedmioty, np. miś • porównywanie długości, szerokości przedmiotów np. szalików 	<ul style="list-style-type: none"> • potrafi porównać wielkość dwóch przedmiotów względem siebie • wie, do czego służy miarka, linijka i potrafi ją zastosować • potrafi w przybliżeniu oszacować wielkość otaczających je obiektów • potrafi zmierzyć odległość 	<ul style="list-style-type: none"> • mierzenie za pomocą kroków, łokci, stóp, nici, miarek • mierzenie siebie nawzajem – mniejszy, większy (miarka wzrostu dostępna w sali)

<ul style="list-style-type: none"> • zna stałe następstwo dni i nocy, pór roku, dni tygodnia, miesiący w roku 	<ul style="list-style-type: none"> • codzienne sprawdzanie kalendarza i określanie miesiąca, dnia tygodnia, pory roku • układanie elementów tworząc określony rytm • wprowadzenie „rytmu dnia” – określenie godzin i długości czasu na daną aktywność • zapoznanie z cyklami występującymi w przyrodzie – dzień/noc, dni tygodnia, miesiące, pory roku • rozmowy z wykorzystaniem słownictwa określającego czas – rano, wczoraj, jutro itp. • zabawy związane z planowaniem dnia 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że są różne miesiące i po sobie następują • potrafi określić porę dnia, dzień tygodnia, porę roku • wymienia pory dnia, pory roku i dni tygodnia w odpowiedniej kolejności 	<ul style="list-style-type: none"> • uwidocznienie następstwa czasu – dni i nocy, dni tygodnia, miesiący – aplikacja interaktywna • mapa pogody i kalendarz do codziennego użytku – aplikacja interaktywna • „Dzień w przedszkolu” – plansza demonstracyjna przesuwane elementy • zabawa konstrukcyjno-manualna: stworzenie kalendarza wg własnego pomysłu
Wychowanie przez sztukę - dziecko widzem i aktorem.			
<ul style="list-style-type: none"> • wie, jak należy się zachować na uroczystościach, np. na koncercie, festynie, przedstawieniu, w teatrze, w kinie 	<ul style="list-style-type: none"> • słuchanie bajek nagranych na płyty • wyjście do teatru lub/i kina • omówienie zasad zachowania się w miejscach kultury • rozmowa na temat wrażeń z koncertu, przedstawienia, filmu itp. • aktywne uczestnictwo dzieci w organizacji dnia otwartego dla rodziców (pomagają w usadzeniu gości, są gospodarzami wydarzenia) 	<ul style="list-style-type: none"> • potrafi właściwie zachować się w kinie, teatrze • potrafi narysować pracę plastyczną na temat obejrzanego przedstawienia • potrafi skomentować obejrzone przedstawienie itp. 	<ul style="list-style-type: none"> • organizacja dnia otwartego /festynu/ dla rodziców
<ul style="list-style-type: none"> • odgrywa role w zabawach parateatralnych, posługując się mową, mimiką, gestem i ruchem; umie posługiwać się rekwizytami (np. maską) 	<ul style="list-style-type: none"> • zabawy muzyczno-ruchowe z gestykulacją • ilustrowanie ruchem różnych zjawisk – wiatr, deszcz itp. • zabawy w kalambusy • zapoznanie dzieci z elementami związanymi z teatrem / kinem 	<ul style="list-style-type: none"> • bierze udział w zajęciach teatralnych z elementami dramy, pantomimy • samodzielnie przygotowuje elementy niezbędne do przedstawienia 	<ul style="list-style-type: none"> • teatr – wygląd sceny, kulis, słownictwo związane z teatrem, osoby pracujące w teatrze - aplikacja interaktywna

	<ul style="list-style-type: none"> • przygotowywanie masek karnawałowych, teatralnych • przygotowywanie rekwizytów, kostiumów • przygotowywanie inscenizacji z wykorzystaniem stworzonych przez dzieci kukiełek lub innych rekwizytów, • ćwiczenia pantomimiczne • zajęcia z wykorzystaniem alternatywnych sposobów komunikacji • zabawy teatralne z wykorzystaniem pacynek, kukiełek, jawajek, marionetek, lalek teatru cieni 	<ul style="list-style-type: none"> • potrafi wygłosić przydzieloną rolę na forum grupy • nie boi się występować przed publicznością, chętnie zaprasza osoby bliskie na występy grupowe 	<ul style="list-style-type: none"> • samodzielne przygotowanie kukiełek – np. z przedmiotów codziennego użytku (kukielki z serwetek, łyżek, pacynki ze ścierek) • przygotowywanie uroczystości tematycznych, np. z okazji Dnia Babci i Dziadka, Dnia Rodzica
Wychowanie przez sztukę - muzyka i śpiew, pąsy i taniec.			
<ul style="list-style-type: none"> • śpiewa piosenki z dziecięcego repertuaru oraz łtwe piosenki ludowe; chętnie uczestniczy w zbiorowym śpiewie, w tańcach i muzykowaniu 	<ul style="list-style-type: none"> • osłuchanie się z piosenkami dziecięcymi, muzyką poważną i ludową • organizowanie wspólnych śpiewów i pąsów • wykonywanie prostych ukłádów tanecznych • prowadzenie zajęć muzyczno-ruchowych • poznanie charakterystycznych kroków tańców ludowych 	<ul style="list-style-type: none"> • słuca i śpiewa utwory muzyczne • bierze udział pąsach i tańcach • wyróżnia w utworach refren i zwrotkę • improwizuje muzykę ruchem 	<ul style="list-style-type: none"> • przygotowanie występów dla rodziców i osób bliskich • pacynka Babcia Wiedza uczy ludowych piosenek (np. „Miała baba koguta”) • nauka tańca ludowego (np. „Krakowiaczka”)
<ul style="list-style-type: none"> • dostrzega zmiany dynamiki, tempa i wysokości dźwięku utworu muzycznego, wyraża je, pąsając lub tańcząc 	<ul style="list-style-type: none"> • zabawy rytmiczno-muzyczne (wartości rytmiczne nut, wysokość dźwięków – naśladowanie ruchem ciała) • prezentacja różnych tańców ludowych 	<ul style="list-style-type: none"> • tańczy i pąsa w rytm muzyki • rozróznia wysokość dźwięku, tempo i dynamikę utworu 	<ul style="list-style-type: none"> • oglądanie występów zespołów ludowych • nagranie na płycie CD utworu, który na elementy zawierające: rózne wysokości dźwięków, zmienne tempo i dynamikę

<ul style="list-style-type: none"> • tworzy muzykę, korzystając z instrumentów perkusyjnych (oraz innych przedmiotów), a także improwizuje ją ruchem 	<ul style="list-style-type: none"> • zapoznanie z podstawowymi instrumentami muzycznymi • tworzenie instrumentów muzycznych • improwizacje muzyczne • swobodne zabawy przy muzyce • śpiewanie wierszyków na samodzielnie utworzoną melodię • poszukiwanie „instrumentów” w przedmiotach codziennego użytku • tworzenie dźwięków z wykorzystaniem własnego ciała – tupanie, klaskanie, klaskanie itp. 	<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje dźwięki charakterystyczne dla podstawowych instrumentów • wyraża i tworzy muzykę poprzez ruch • potrafi samodzielnie zbudować prosty instrument muzyczny 	<ul style="list-style-type: none"> • instrumenty i ich dźwięki - aplikacja interaktywna • organizacja dyskoteki grupowej • koncert na przedmiotach codziennego użytku np. znajdujących się w sali
<ul style="list-style-type: none"> • w skupieniu słucha muzyki, w tym także muzyki poważnej 	<ul style="list-style-type: none"> • osłuchanie z utworami muzyki klasycznej • improwizacje ruchowe • „malowanie muzyki” 	<ul style="list-style-type: none"> • uważnie słucha muzyki różnego rodzaju • potrafi odwzorować dźwięki za pomocą różnych technik wyrazu, a także kolorów i kształtów 	<ul style="list-style-type: none"> • malowanie dźwięków różnymi technikami – plastycznymi, ruchowymi (zajęcia z elementami choreoterapii)
Wychowanie przez sztukę - różne formy plastyczne.			
<ul style="list-style-type: none"> • przejawia, w miarę swoich możliwości, zainteresowanie wybranymi zabytkami i dziełami sztuki oraz tradycjami i obrzędami ludowymi ze swojego regionu 	<ul style="list-style-type: none"> • zapoznanie z historią i tradycją regionu, umiejscowienie ważnych wydarzeń w czasie • przedstawienie okolicznych zabytków, lokalnych dzieł sztuki, tańców i strojów ludowych • wycieczki krajoznawcze do regionalnych ośrodków kultury • poznanie legend związanych z miejscowością zamieszkania 	<ul style="list-style-type: none"> • bierze udział w wycieczkach • rozpoznaje zabytki związane z miejscem zamieszkania • opowiada niektóre elementy historii swojego regionu 	<ul style="list-style-type: none"> • rozmowy z ciekawymi gośćmi, znającymi historię regionu • wizyta w Urzędzie Gminy/ Miasta – zapoznanie z osobami promującymi region

<ul style="list-style-type: none"> • umie wypowiadać się w różnych technikach plastycznych i przy użyciu elementarnych środków wyrazu (takich jak kształt i barwa) w postaci prostych kompozycji i form konstrukcyjnych 	<ul style="list-style-type: none"> • wprowadzenie różnych form wypowiedzi plastycznych – rysunek, malarstwo, rzeźba, kolaż, • zabawy plastyczne zachęcające do eksperymentowania – zabawa technikami plastycznymi, formą, fakturą, kształtem, barwą • praca dzieci z różnorodnym materiałem – piasek, plastelina, glina, farba plakatowa, akwarelowa, kredka, kreda itp. zabawy z kolorem – mieszanie barw • wypowiedzianie się na różne tematy za pomocą prac plastycznych (np. tematy literackie) • malowanie, rysowanie i tworzenie innych prac na płaszczyźnie pionowej i poziomej, na asfalcie, piasku itp. • nauka rysowania z wykorzystaniem „Wierszyków do rysowania” E.M. Skorek 	<ul style="list-style-type: none"> • wykonuje różnego rodzaju prace plastyczne • bierze aktywny udział w zajęciach • potrafi zaproponować technikę plastyczną do danego tematu 	<ul style="list-style-type: none"> • wykorzystywanie przedmiotów codziennego użytku do prac plastycznych • wprowadzenie pacynki Artysty, która jest przewodnikiem dzieci po świecie sztuki • rozwijanie umiejętności tworzenia konstrukcji przestrzennych z różnych materiałów
<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje zainteresowanie malarstwem, rzeźbą i architekturą (także architekturą zieleni i architekturą wnętrz) 	<ul style="list-style-type: none"> • zapoznanie z charakterystycznymi dziełami sztuki i zabytkami z różnych stron świata • zapoznanie ze słownictwem związanym ze sztuką np. malarstwo: malarz, sztaluga, blejtram, rodzaje farb itp. • zachęcanie do aktywności plastycznej w czasie na zabawy dowolne – utworzenie kącika plastycznego, w którym są dostępne różne materiały 	<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje dziedziny sztuki • potrafi wymienić kilka znanych dzieł sztuki • spontanicznie wybiera działalność plastyczną w czasie wolnym • chętnie uczestniczy w zajęciach plastycznych • wyraża własną opinię na temat dzieła sztuki 	<ul style="list-style-type: none"> • prezentacja najbardziej znanych dzieł malarstwa, rzeźby i architektury - aplikacja interaktywna • prace konstrukcyjno-manualne inspirowane konkretnymi dziełami sztuki - malarstwem, rzeźbą, architekturą, zastosowanie różnych technik (np. „Słoneczniki” van Gogha wykonane przy użyciu bibuły). • stworzenie w sali kącika w którym dzieci mają do dyspozycji różne materiały plastyczne

Wspomaganie rozwoju umysłowego dzieci poprzez zabawy konstrukcyjne, budzenie zainteresowań technicznych.

<ul style="list-style-type: none"> wznosi konstrukcje z klocków i tworzy kompozycje z różnorodnych materiałów (np. przyrodniczych), ma poczucie sprawstwa ("potrafię to zrobić") i odczuwa radość z wykonanej pracy 	<ul style="list-style-type: none"> poznanie specyfiki tworzenia konstrukcji – omówienie etapów budowania domu wspólne gromadzenie materiałów do pracy tworzenie budowli przestrzennych, makiet, konstrukcji z dostępnych materiałów dostrzeganie funkcji konstrukcyjnych w przedmiotach codziennego użytku dzielenie pracy na etapy przy wznoszeniu różnorodnych konstrukcji ustalanie zasad i planu działań - realizacja pracy według założonego planu prace przestrzenne z przygotowanych zestawów budowanie szafasów, igloo namiotów z dostępnych materiałów (krzesła, koce itp.) 	<ul style="list-style-type: none"> chętnie uczestniczy w zabawach konstrukcyjnych tworzy wstępne koncepcje końcowego efektu pracy, przewiduje następstwa konkretnych działań i czynności potrafi zaplanować etapy pracy i doprowadzić ją do końca stara się docenić efekty swojej pracy podejmuje pracę zespołową, stara się zgodnie współpracować w zespole przejawia inicjatywę podczas zabaw konstrukcyjnych stara się docenić efekty swojej pracy, potrafi opowiedzieć o swojej pracy potrafi wykonać pracę przestrzenną z dostępnego zestawu 	<ul style="list-style-type: none"> omówienie specyfiki pracy konstrukcyjnej przez pacynkę Konstruktorcki praca wielkoformatowa (np. makieta miasta, mapa) jak powstaje dom (etapy budowania domu, wykańczania go, meblowania, sadzenia zieleni wokół - aplikacja interaktywna) zabawa konstrukcyjna – budowanie domów z kartonów i pudełek
<ul style="list-style-type: none"> używa właściwie prostych narzędzi podczas majsterkowania 	<ul style="list-style-type: none"> ustalenie bezpiecznych zasad użytkowania narzędzi korzystanie z prostych narzędzi technicznych obserwacja pracy konserwatora przedszkolnego warsztaty z konserwatorem bezpieczne używanie drabiny zaproszenie taty „złotej rączki” i wspólne majsterkowanie zgromadzenie różnego rodzaju śrubek, nakrętek, podkładek – zabawy w dopasowywanie i skręcanie elementów 	<ul style="list-style-type: none"> bierze udział w warsztatach bezpiecznie korzysta z powierzonych mu narzędzi informuje o uszkodzeniach sprzętu oraz koniecznych naprawach w przedszkolu 	<ul style="list-style-type: none"> zajęcia warsztatowe z konserwatorem skręcanie elementów śrubami i nakrętkami

	<ul style="list-style-type: none"> • tworzenie „obrazów” z elementów przybijanych do styropianu, drewna, planszy korkowej • tworzenie ozdób i biżuterii (np. koraliki z jarzębiny) • próby posługiwania się igłą – przyszywanie kartki, przyszywanie guzika 		
<ul style="list-style-type: none"> • interesuje się urządzeniami technicznymi (np. używanymi w gospodarstwie domowym), próbuje rozumieć, jak one działają, i zachowuje ostrożność przy korzystaniu z nich 	<ul style="list-style-type: none"> • prezentacja budowy i przeznaczenia sprzętów codziennego użytku, np. zamka na klucz, pralki, komputera, telefonu komórkowego • omówienie zasad bezpiecznego używania sprzętów elektrycznych • wynalazki jako wyjątkowe urządzenia techniczne • projektowanie własnych wynalazków - „Jestem wynalazcą” 	<ul style="list-style-type: none"> • rozumie zasady działania niektórych sprzętów domowych • wie, z jakich podstawowych części składa się sprzęt elektryczny 	<ul style="list-style-type: none"> • „Jak to jest zrobione i jak to działa?” – prezentacja niektórych urządzeń – aplikacja interaktywna • poszukiwanie i nazywanie na terenie przedszkola sprzętów elektrycznych
Wychowanie zdrowotne i kształtowanie sprawności fizycznej dzieci.			
<ul style="list-style-type: none"> • dba o swoje zdrowie; zaczyna orientować się w zasadach zdrowego żywienia 	<ul style="list-style-type: none"> • spotkania z pielęgniarką • zapoznanie z piramidą zdrowia • zasady dbania o zdrowie oraz zasady zdrowego żywienia • przygotowywanie zdrowych posiłków – kanapek, sałatek owocowych, soków • poznanie elementów budowy ciała i ich podstawowych składników budulcowych np. w kościach – wapń • rozmowy na temat szkodliwości hałasu, długiego spędzania czasu przed komputerem, telewizorem, używania zbyt mocnego głosu – krzyku 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia produkty, które korzystnie i niekorzystnie wpływają na zdrowie i samopoczucie • potrafi samodzielnie przygotować prosty zdrowy posiłek • dba o swoje zdrowie • wie, jakie są konsekwencje niezdrowego odżywiania się i niedbania o własne zdrowie i potrafi je wymienić 	<ul style="list-style-type: none"> • gotowanie - aplikacja interaktywna • wspólne przygotowywanie zdrowych posiłków • plansza – „Unikaj...” – hałasu, krzyku, zbyt długiego siedzenia przed telewizorem, komputerem, przejeżdżania, upału, zbyt silnego mrozu

	<ul style="list-style-type: none"> • pokazanie dzieciom sposobów ochrony przez zimnem (ciepły ubiór, chuchanie na dłonie itp.), nadmiernym słońcem (kremy z filtrem, nakrycie głowy) 		
<ul style="list-style-type: none"> • dostrzega związek pomiędzy chorobą a leczeniem, poddaje się leczeniu, np. wie, że przyjmowanie lekarstw i zastrzyki są konieczne 	<ul style="list-style-type: none"> • rozmowy z pielęgniarką • zapoznanie z odpowiednim zachowaniem w sytuacji choroby lub złego samopoczucia • zapoznanie z apteczką – opisanie jej zawartości i przeznaczenia • zabawa w lekarza • rozmowy o tym, czym są zarazki i jak ich unikać (np. kichanie w chusteczkę, odwracanie głowy przy kaszlu, mycie rąk po wycieraniu nosa) 	<ul style="list-style-type: none"> • oswaja się z osobą lekarza/pielęgniarki, rozumie ich rolę i wie, że są to osoby pomagające w chorobie • wskazuje sposoby jak należy zachować się w sytuacji choroby • rozumie dlaczego nie może samodzielnie zażywać leków i potrafi to uzasadnić 	<ul style="list-style-type: none"> • zabawa dydaktyczna, w której jedna z pacynek jest chora – musimy się nią zaopiekować • karta pracy – jak unikać zarazków
<ul style="list-style-type: none"> • jest sprawne fizycznie lub jest sprawne w miarę swoich możliwości, jeżeli jest dzieckiem mniej sprawnym ruchowo 	<ul style="list-style-type: none"> • ustalenie i omówienie zasad zachowania w trakcie zabaw ruchowych • regularne prowadzenie zajęć ruchowych według zasady „w zdrowym ciele zdrowy duch” • zapoznanie z kilkoma dyscyplinami sportowymi – uświadomienie dzieciom, że trudno jest być dobrym we wszystkim 	<ul style="list-style-type: none"> • aktywnie bierze udział w zajęciach ruchowych • potrafi właściwie zachowywać się w czasie zajęć ruchowych • stara się dokładnie wykonywać ćwiczenia ruchowe • podejmuje wyzwania w aktywności • dostrzega poprawę swojej zdolności fizycznej i ruchowej 	<ul style="list-style-type: none"> • codzienne zabawy ruchowe • podczas zajęć ruchowych dzieci proponują własne ćwiczenia do wspólnego wykonania • zajęcia ruchowe metodą Weroniki Sherborne
<ul style="list-style-type: none"> • uczestniczy w zajęciach ruchowych, w zabawach i grach w ogrodzie przedszkolnym, w parku, na boisku, w sali gimnastycznej 	<ul style="list-style-type: none"> • codzienne zabawy ruchowe na świeżym powietrzu • prowadzenie zabaw i gier zespołowych w dostępnych miejscach • częste spacery po okolicy • angażowanie dzieci do inicjowania zabaw ruchowych 	<ul style="list-style-type: none"> • chętnie bierze udział w różnorodnych zabawach i grach • uzasadnia dlaczego wskazany jest ruch na świeżym powietrzu 	<ul style="list-style-type: none"> • organizacja grupowych i przedszkolnych igrzysk olimpijskich • zdobywanie medalu „mistrza sportu”

Indywidualizacja pracy w zależności od potrzeb i możliwości dzieci

W programie „Przedszkole Przyszłości” przedstawiono treści edukacyjne oraz przewidywane osiągnięcia bez ich podziału ze względu na wiek czy rozwój dziecka. Taki układ proponujemy celowo, by nauczyciel sam mógł dobrać treści kształcenia niezależnie od tego, w której grupie wiekowej pracuje. Nie wyznaczamy jakie cele ma osiągnąć dziecko 3, 4 czy 5-letnie, wszystko zależy od jego indywidualnego tempa rozwoju, predyspozycji, uzdolnień czy wręcz samopoczucia w dany dzień. Przedstawiamy tylko cele, do których należy dążyć przez całą edukację w przedszkolu.

Niewątpliwie jednak indywidualizacji wymagają formy i metody pracy na co dzień, dlatego w proponowanych scenariuszach, znajdujących się w przewodniku metodycznym, nauczyciel znajdzie podział form pracy ze względu na wiek dzieci, czyli na grupę 3, 4 latków oraz 5 –latków. Przy konkretnym scenariuszu umieszczone są też propozycje pracy z dzieckiem, które wymaga dodatkowego wsparcia oraz takim, które potrzebuje rozszerzenia wiedzy z danego zagadnienia lub zwiększenia trudności wykonywanego zadania. Uznajemy, że takie rozwiązanie pozwala na optymalną indywidualizację bieżącej pracy podczas zajęć.

Przewidywane osiągnięcia dzieci, test gotowości szkolnej

Cele diagnozy

Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 roku w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. Nr 4, poz.17, 2009), w ramach swoich obowiązków nauczyciel przedszkola prowadzi obserwacje pedagogiczne. Celem tych obserwacji ma być poznanie możliwości dzieci i ich potrzeb rozwojowych, ale również dokumentowanie tych obserwacji. Głównym elementem tego zadania jest przeprowadzenie i analiza diagnozy gotowości do podjęcia nauki w szkole. Ustawodawca zobowiązuje do przeprowadzenia takiej analizy z początkiem roku poprzedzającego rozpoczęcie przez dziecko nauki w klasie I szkoły podstawowej, czyli na początku nauki w oddziale 5 latków. Diagnoza przedszkolna musi więc objąć wszystkie dzieci kończące w danym roku pięć lat oraz do 2014 r. dzieci sześćioletnie.

Analiza gotowości szkolnej ma pomóc rodzicom w ustaleniu poziomu gotowości szkolnej dziecka, nauczycielowi w przygotowaniu planu wsparcia, czyli udzieleniu właściwej pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz w razie potrzeby pracownikom poradni psychologiczno-pedagogicznej, do której może trafić dziecko.

Następnie zaleca się przeprowadzenie drugiej diagnozy, do kwietnia, która umożliwi nauczycielowi

przygotowanie informacji o gotowości szkolnej dziecka zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z 28 maja 2010 r. w sprawie świadectw, dyplomów państwowych i innych druków szkolnych (Dz. U. Nr 97, poz. 624). Diagnoza końcowa ma jeszcze jedno istotne znaczenie - pokazuje ona, jaki w ciągu roku nastąpił rozwój dzieci, jaki jest u nich przyrost wiedzy i umiejętności. Informację o gotowości do podjęcia nauki w szkole nauczyciel ma obowiązek wydać rodzicom do końca kwietnia poprzedzającego rok szkolny, w którym dziecko może rozpocząć naukę w klasie I.

Informację o gotowości wydaje się na podstawie dokumentacji przeprowadzanych obserwacji. Dlatego proponujemy arkusz diagnozy, który umożliwi wpisywanie wyników obserwacji dotyczących wszystkich wymagań zawartych w podstawie programowej wychowania przedszkolnego.

Instrukcja przeprowadzenia diagnozy

Sugerujemy, aby jedno dziecko miało jeden arkusz przez cały rok szkolny, gdzie będzie można zapisywać informacje zarówno z I, jak i z II diagnozy oraz dodatkowe uwagi, w trakcie całego roku szkolnego.

Większość obserwacji proponujemy wykonywać podczas samorzutnych działań dziecka w taki sposób, aby obserwowane dziecko było w jak najbardziej naturalnej sytuacji. Tylko niektóre elementy warto sprawdzić za pomocą karty pracy lub bezpośredniej rozmowy z dzieckiem.

Jeżeli sprawdzenie umiejętności dziecka wymaga wykonania zadania zaleca się, żeby dziecko pracowało indywidualnie w obecności nauczyciela. Nauczyciel daje dziecku polecenia i obserwuje dziecko podczas pracy. Może to się odbywać, kiedy pozostałe dzieci mają czas na zabawę dowolną. Zwracamy uwagę, że wielką pomocą przy przeprowadzeniu diagnozy (zwłaszcza części zadaniowej) może służyć pedagog lub psycholog przedszkolny lub szkolny, który w zakresie swoich obowiązków ma diagnozowanie dzieci.

Obserwacje pogrupowane są zgodnie z założeniami podstawy programowej na 15 obszarów:

1. Umiejętności społeczne dzieci: porozumiewanie się z dorosłymi i dziećmi, zgodne funkcjonowanie w zabawie i w sytuacjach zadaniowych
2. Umiejętności społeczne, wychowanie obywatelskie
3. Czynności samoobsługowe, nawyki higieniczne i kulturalne, utrzymanie ładu i porządku
4. Rozwój mowy dziecka
5. Rozwój czynności intelektualnych
6. Świadomość zdrowotna i sprawność fizyczna
7. Dbłość o bezpieczeństwo swoje i innych
8. Edukacja teatralna
9. Umiejętności muzyczne
10. Umiejętności plastyczne
11. Umiejętności techniczne i konstrukcyjne

12. Rozumienie istoty zjawisk atmosferycznych
13. Poszanowanie przyrody
14. Edukacja matematyczna
15. Przygotowanie do nauki czytania i pisania

Daje to możliwość określenia, w jakim obszarze dziecko zdobyło najmniej punktów, a wobec tego, gdzie wymaga wsparcia. Nie należy porównywać ilości punktów z poszczególnych obszarów, bo zależna jest ona od ilości koniecznych obserwacji. Dla nauczyciela informacją powinna być różnica między maksymalną liczbą punktów do zdobycia z danego obszaru, a ilością zdobytą przez dziecko. Zagadnienia związane z niektórymi obszarami są bardziej szczegółowe, aby dać jaśniejszy obraz rozwoju dziecka. Przy niektórych zagadnieniach napisany jest numer zadania, oznacza to, że ułatwieniem do oceny tej umiejętności może być zaproponowane zadanie. Karty z zadaniami należałoby powielić tak, żeby każde dziecko miało odpowiedni zestaw, tj. 23 zadania. Sugeruje się, żeby zadania dołączyć do arkusza diagnozy, jako uzupełnienie dokumentacji.

**Arkusz obserwacji dziecka
(Diagnoza gotowości szkolnej)**

Imię i nazwisko _____

Data urodzenia _____

Data obserwacji – I _____ **II** _____

Lateralizacja _____

Dodatkowe informacje _____

Podczas oceny zdobytych umiejętności nauczyciel posługuje się skalą punktową, w której liczba punktów oznacza:

- 0 p. – umiejętność nie jest opanowana, wymaga wielu ćwiczeń
- 1 p. – umiejętność częściowo opanowana, wymaga niewielu ćwiczeń
- 2 p. – umiejętność opanowana.

Lp.	Badany obszar	Diagnoza I	Diagnoza II	Uwagi
1	Umiejętności społeczne dziecka: porozumiewanie się z dorosłymi i dziećmi, zgodne funkcjonowanie w zabawie i w sytuacjach zadaniowych			
1.1	obdarza uwagę dzieci i dorosłych, aby rozumieć to, co mówią i czego oczekują; grzecznie zwraca się do innych w domu, w przedszkolu, na ulicy			
1.2	przestrzega reguł obowiązujących w społeczności dziecięcej oraz w świecie dorosłych – stara się współdziałać w zabawach			
1.3	przestrzega reguł obowiązujących w społeczności dziecięcej oraz w świecie dorosłych – stara się współdziałać w sytuacjach zadaniowych			
1.4	w miarę samodzielnie radzi sobie w sytuacjach życiowych i próbuje przewidywać skutki swoich zachowań			
1.5	wie, że nie należy chwalić się bogactwem i umie uzasadnić dlaczego nie należy dokuczać dzieciom, które wychowują się w trudniejszych warunkach, a także, że nie należy wyszydząć i szykanować innych			
	Suma punktów (max. 10)			
2	Wychowanie obywatelskie i patriotyczne			
2.1	wymienia imiona i nazwiska osób bliskich			
2.2	wie, gdzie pracują osoby bliskie, czym się zajmują			

2.3	zna nazwę miejscowości, w której mieszka			
2.4	zna ważniejsze instytucje i orientuje się w rolach społecznych pełnionych przez ważne osoby, np. policjanta, strażaka			
2.5	wie, jakiej jest narodowości, że mieszka w Polsce			
2.6	wie, że stolicą Polski jest Warszawa			
2.7	nazywa godło i flagę państwową (zadanie 1)			
2.8	zna polski hymn			
2.9	wie, że Polska należy do Unii Europejskiej			
2.10	wie, że wszyscy ludzie mają równe prawa			
	Suma punktów (max. 20)			
3	Czynności samoobsługowe, nawyki higieniczne i kulturalne, utrzymanie ładu i porządku			
3.1	umie poprawnie umyć się i wytrzeć oraz umyć zęby			
3.2	właściwie zachowuje się przy stole podczas posiłków			
3.3	nakrywa do stołu i sprząta po sobie			
3.4	samodzielnie korzysta z toalety			
3.5	samodzielnie ubiera się i rozbiera			
3.6	dba o osobiste rzeczy i nie naraża ich na zgubienie lub kradzież			

3.7	szanuje rzeczy kolegów			
3.8	utrzymuje porządek w swoim otoczeniu			
	Suma punktów (max. 12)			
4	Rozwój mowy dzieci			
4.1	zwraca się bezpośrednio do rozmówcy			
4.2	stara się mówić poprawnie pod względem artykulacyjnym, gramatycznym, fleksyjnym i składniowym (jeśli nie mówi poprawnie zdaje sobie z tego sprawę)			
4.3	mówi płynnie, niezbyt głośno, dostosowując ton głosu do sytuacji			
4.4	uważnie słucha, pyta o niezrozumiałe fakty			
4.5	formułuje dłuższe wypowiedzi o ważnych sprawach			
4.6	w zrozumiały sposób mówi o swoich potrzebach i decyzjach			
	Suma punktów (max. 12)			
5.	Rozwój czynności intelektualnych			
5.1	przewiduje, w miarę swoich możliwości, jakie będą skutki czynności manipulacyjnych na przedmiotach (wnioskowanie o wprowadzanych i obserwowanych zmianach)			

5.2	grupuje obiekty w sensowny sposób (klasyfikuje) i formułuje uogólnienia typu: to do tego pasuje, te obiekty są podobne, a te są inne (zadanie 2)			
5.3	stara się łączyć przyczynę ze skutkiem (zadanie 3 a)			
5.4	próbuję przewidywać, co się może zdarzyć (zadanie 3 b)			
	Suma punktów (max. 8)			
6.	Świadomość zdrowotna i sprawność fizyczna			
6.1	dba o swoje zdrowie; zaczyna orientować się w zasadach zdrowego żywienia (zadanie 4)			
6.2	dostrzega związek pomiędzy chorobą a leczeniem, poddaje się leczeniu, np. wie, że przyjmowanie leków i zastrzyki są konieczne – potrafi to uzasadnić			
6.3	jest sprawne fizycznie lub jest sprawne w miarę swoich możliwości, jeżeli jest dzieckiem mniej sprawnym ruchowo			
6.4	uczestniczy w zajęciach ruchowych, w zabawach i grach w ogrodzie przedszkolnym, w parku, na boisku, w sali gimnastycznej			
	Suma punktów (max. 8)			
7	Dbłość o bezpieczeństwo swoje i innych			
7.1	wie, jak trzeba zachować się w sytuacji zagrożenia i gdzie można otrzymać pomoc, umie o nią poprosić			

7.2	orientuje się w bezpiecznym poruszaniu się po drogach i korzystaniu ze środków transportu			
7.3	zna zagrożenia płynące ze świata ludzi, roślin oraz zwierząt i unika ich			
7.4	wie, że nie może samodzielnie zażywać leków i stosować środków chemicznych (np. środków czystości)			
7.5	próbuje samodzielnie i bezpiecznie organizować sobie czas wolny w przedszkolu i w domu; ma rozeznanie, gdzie można się bezpiecznie bawić, a gdzie nie (zadanie 5)			
	Suma punktów (max. 10)			
8	Edukacja teatralna			
8.1	wie, jak należy się zachować na uroczystościach, np. na koncercie, festynie, przedstawieniu, w teatrze, w kinie			
8.2	odgrywa role w zabawach parateatralnych, posługując się mową, mimiką, gestem i ruchem; umie posługiwać się rekwizytami (np. maską)			
	Suma punktów (max. 4)			
9	Umiejętności muzyczne			
9.1	śpiewa piosenki z dziecięcego repertuaru oraz łatwe piosenki ludowe; chętnie uczestniczy w zbiorowym śpiewie			
9.2	chętnie uczestniczy w tańcach i muzykowaniu			

9.3	dostrzega zmiany dynamiki, tempa i wysokości dźwięku utworu muzycznego, wyraża je, pływając lub tańcząc			
9.4	tworzy muzykę, korzystając z instrumentów perkusyjnych (oraz innych przedmiotów), a także improwizuje ją ruchem			
9.5	potrafi w skupieniu wysłuchać utworu muzycznego, w tym także fragmentów muzyki poważnej			
	Suma punktów (max. 10)			
10	Umiejętności plastyczne			
10.1	przejawia, w miarę swoich możliwości, zainteresowanie wybranymi zabytkami i dziełami sztuki oraz tradycjami i obrzędami ludowymi ze swojego regionu			
10.2	umie wypowiadać się w różnych technikach plastycznych i przy użyciu elementarnych środków wyrazu (takich jak kształt i barwa) w postaci prostych kompozycji i form konstrukcyjnych			
10.3	wykazuje zainteresowanie malarstwem, rzeźbą i architekturą (także architekturą zieleni i architekturą wnętrz)			
	Suma punktów (max. 6)			

11	Umiejętności techniczne i konstrukcyjne			
11.1	wznosi konstrukcje z klocków i tworzy kompozycje z różnorodnych materiałów (np. przyrodniczych), ma poczucie sprawstwa (“potrafię to zrobić”) i odczuwa radość z wykonanej pracy			
11.2	używa właściwie prostych narzędzi podczas majsterkowania			
11.3	interesuje się urządzeniami technicznymi (np. używanymi w gospodarstwie domowym), próbuje rozumieć, jak one działają, i zachowuje ostrożność przy korzystaniu z nich (zadanie 6)			
Suma punktów (max. 6)				
12	Rozumienie istoty zjawisk atmosferycznych			
12.1	rozpoznaje i nazywa zjawiska atmosferyczne charakterystyczne dla poszczególnych pór roku (zadanie 7)			
12.2	podejmuje rozsądne decyzje i nie naraża się na niebezpieczeństwo wynikające z pogody, np. nie stoi pod drzewem w czasie burzy, nie zdejmuje czapki w mroźną pogodę			
12.3	wie, o czym mówi osoba zapowiadająca pogodę w radiu i w telewizji, np. że będzie padał deszcz, śnieg, wiał wiatr; stosuje się do podawanych informacji w miarę swoich możliwości			
Suma punktów (max. 6)				

13	Poszanowanie przyrody			
13.1	wymienia rośliny i zwierzęta żyjące w różnych środowiskach przyrodniczych, np. na polu, na łące, w lesie (zadanie 8)			
13.2	wie, jakie warunki są potrzebne do rozwoju zwierząt (przestrzeń życiowa, bezpieczeństwo, pokarm) (zadanie 9)			
13.3	wie, jakie warunki są potrzebne do wzrostu roślin (światło, temperatura, wilgotność) (zadanie 10)			
13.4	potrafi wymienić zmiany zachodzące w życiu roślin i zwierząt w kolejnych porach roku; wie, w jaki sposób człowiek może je chronić i pomóc im, np. przetrwać zimą, umie uzasadnić dlaczego należy przestrzegać zasad ekologii			
Suma punktów (max. 8)				
14	Edukacja matematyczna			
14.1	liczy obiekty i rozróżnia błędne liczenie od poprawnego (zadanie 11)			
14.2	wyznacza wynik dodawania i odejmowania, pomagając sobie liczeniem na palcach lub na innych zbiorach zastępczych (zadanie 12)			
14.3	ustala równoliczność dwóch zbiorów, a także posługuje się liczebnikami porządkowymi (zadanie 13)			

14.4	rozdziela stronę lewą i prawą, określa kierunki i ustala położenie obiektów w stosunku do własnej osoby, a także w odniesieniu do innych obiektów (zadanie 14)			
14.5	wie, na czym polega pomiar długości, i zna proste sposoby mierzenia: krokami, stopa za stopą			
14.6	zna stałe następstwo dni i nocy, pór roku, dni tygodnia, miesiące w roku			
	Suma punktów (max. 12)			
15	Przygotowanie do nauki czytania i pisania			
15.1	potrafi określić kierunki oraz miejsca na kartce papieru, rozumie polecenia typu: narysuj kółko w lewym górnym rogu kartki (zadanie 15)			
15.2	rozumie polecenia typu: narysuj szlaczek, zaczynając od lewej strony kartki (zadanie 16)			
15.3	potrafi uważnie patrzeć (organizuje pole spostrzeżeniowe), aby rozpoznać i zapamiętać to, co jest przedstawione na obrazkach (zadanie 17)			
15.4	dysponuje sprawnością rąk oraz koordynacją wzrokowo-ruchową potrzebną do rysowania, wycinania i nauki pisania (zadanie 23)			
15.5	interesuje się czytaniem i pisanem; jest gotowe do nauki czytania i pisania			
15.6	słucha np. opowiadań, baśni i rozmawia o nich; interesuje się książkami			

15.7	układa krótkie zdania (zadanie 18)			
15.8	dzieli zdania na wyrazy (zadanie 19)			
15.9	dzieli wyrazy na sylaby (zadanie 20)			
15.10	wyodrębnia głoski w słowach o prostej budowie fonetycznej (zadanie 21)			
15.11	rozumie sens informacji podanych w formie uproszczonych rysunków oraz często stosowanych oznaczeń i symboli, np. w przedszkolu, na ulicy, na dworcu (zadanie 22)			
	Suma punktów (max. 22)			
	Łączna liczba punktów (max. 122)			

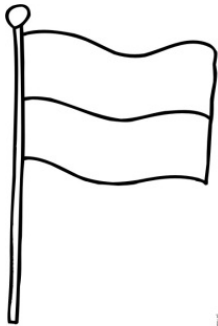
Zadania do diagnozy

Zadanie 1

a) Zakreśl godło Polski.

b) Pokoloruj flagę Polski.

Historia.pl

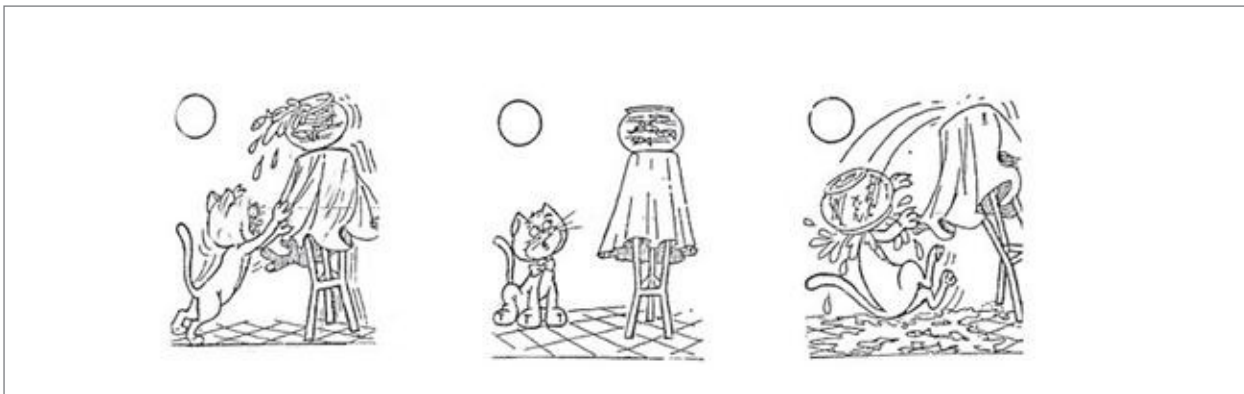
Zadanie 2

Połącz przedmioty z miejscem, w którym mają być przechowywane.

Zadanie 3

- Ułóż obrazki w odpowiedniej kolejności.
- Jak może zakończyć się ta historia?

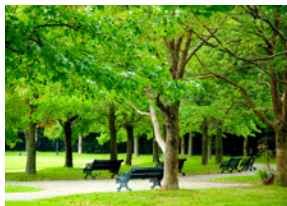
Zadanie 4

Skreśl niezdrowe posiłki.

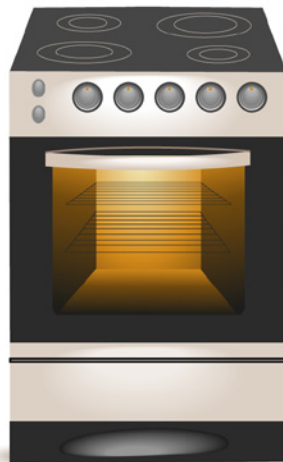
Zadanie 5

Podkreśl miejsca, w których można się bezpiecznie bawić.

Zadanie 6

Powiedz, do czego służą te przedmioty. Jak należy się nimi posługiwać?

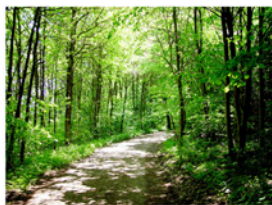
Zadanie 7

Połącz elementy z odpowiednią porą roku.

Zadanie 8

Połącz rośliny i zwierzęta z ich środowiskiem naturalnym.

Zadanie 9

Bez czego krowa nie mogłaby żyć – podkreśl te rzeczy.

Zadanie 10

Połącz z roślinką to, co jest jej potrzebne do życia.

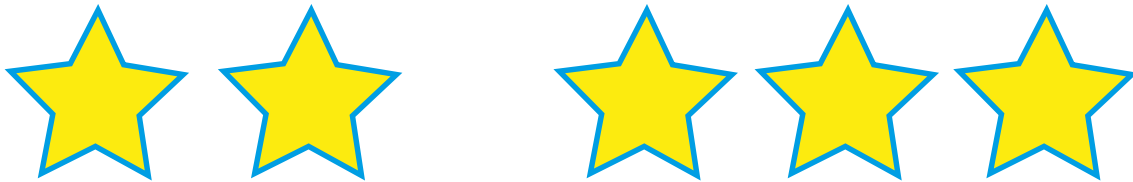
Zadanie 11

Połącz pętle od tej, w której jest najmniej serduszek, do tej, w której jest serduszek najwięcej.

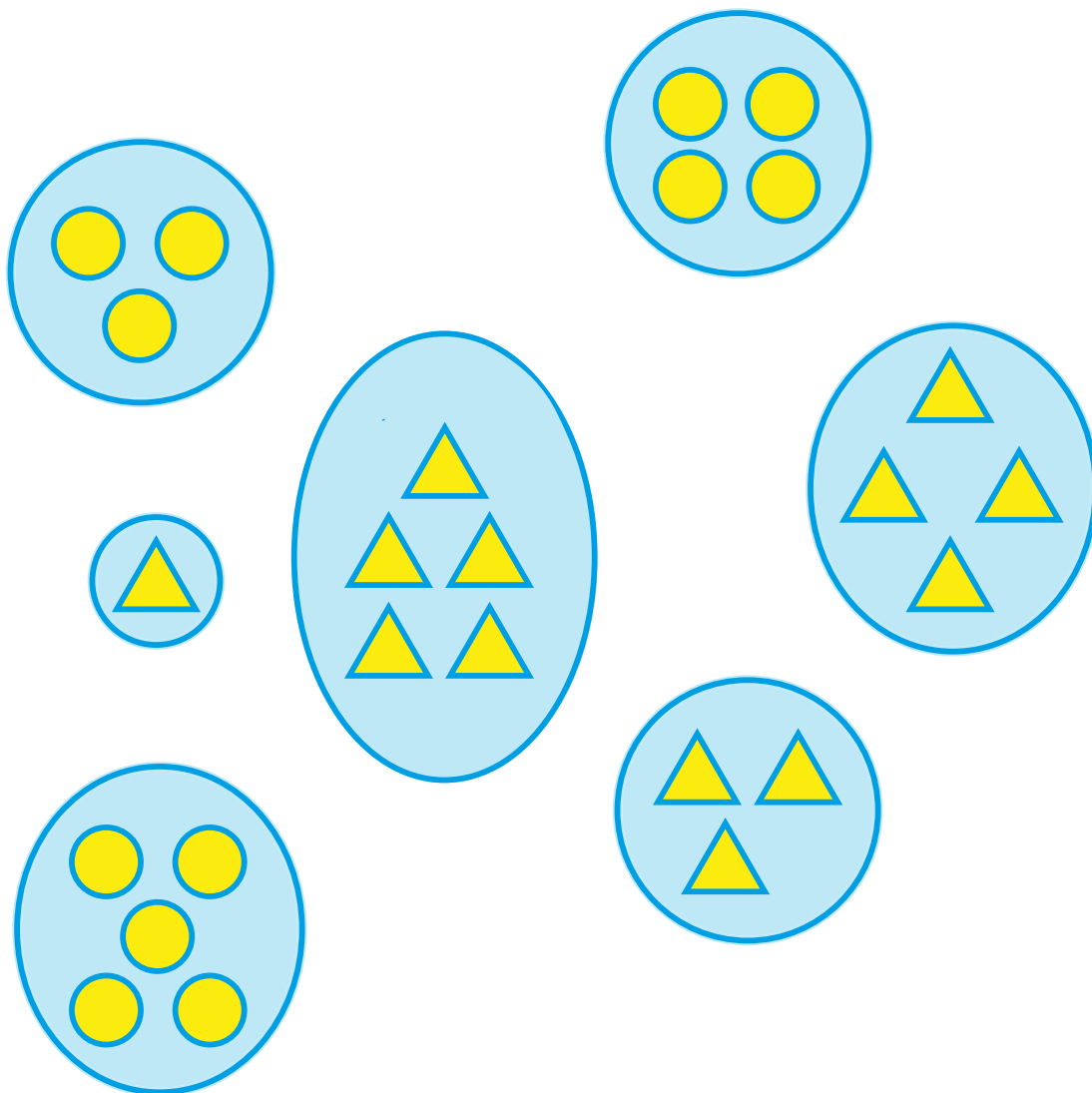
Zadanie 12

Narysuj tyle kresek w ramce, ile jest razem gwiazdek.

Zadanie 13

Połącz zbiory, w których jest taka sama ilość elementów.

Zadanie 14

Narysuj kwiatka po prawej stronie chłopca.

Zadanie 15

Narysuj koło w prawym dolnym rogu tej kartki.

Zadanie 16

Dokończ rysowanie szlaczków.

Zadanie 17

Co widzisz na obrazku?

Zadanie 18

Ułóż kilka zdań na temat obrazka.

Zadanie 19

Ile wyrazów słyszysz w zdaniu?

1. Ptaszek pięknie śpiewa.
2. Pani trzyma bukiet kwiatów.

Zadanie 20

Narysuj tyle kresek ile słyszysz sylab w wyrazach.

Zadanie 21

Narysuj tyle kresek, ile słyszysz głosek w wyrazie.

Zadanie 22

Które drzwi to wejście do toalety? Zakreśl te drzwi.

Zadanie 23

Narysuj kształt po śladzie.

Wytnij ten kształt.

Pomocnicza instrukcja do zadań

Zadanie 1

2 p. należy przyznać jeśli dziecko zaznaczy prawidłowo godło i odpowiednio pokoloruje flagę, 1 p. jeżeli wykona jeden podpunkt, 0 p. jeśli żadnego z zadań nie wykona poprawnie.

Zadanie 2

Z szafą należy połączyć: koszulę, bluzkę, kurtkę, skarpety; z lodówką: jogurt, mleko, jajka, ser. Bez miejsca przechowywania pozostaje piłka i ołówki. 2 p. jeżeli dziecko całe zadanie wykona poprawnie, 1 p. jeśli prawidłowo połączy 4 przedmioty, 0 p. jeśli mniej.

Zadanie 3

Obrazek pierwszy to ten, na którym kot patrzy na akwarium, drugi, gdzie kot ciągnie za obrus, a trzeci to ten, gdzie woda z akwarium wylewa się na kota. Za prawidłowe wykonanie zadania 1 p. Kolejny 1 p. przynajemy, jeżeli dziecko potrafi przewidzieć co wydarzy się potem, np. że przyjdzie właściciel zwierząt i zdenerwuje się.

Zadanie 4

2 p. przynajemy jeśli dziecko skreśla hamburgera, frytki i colę; 1 p. jeśli skreśla dwa elementy poprawnie; 0 p. jeśli dziecko skreśli tylko jeden element dobrze, lub skreśli to, co nie jest niezdrowym posiłkiem.

Zadanie 5

Należy przyznać 2 p. jeśli dziecko podkreśli park i plac zabaw; 1 p. jeżeli park lub plac zabaw; 0 p. jeśli zadanie wykonane jest inaczej.

Zadanie 6

2 p. przynajemy, jeśli dziecko wie, do czego służą wszystkie 3 przedmioty i jak się nimi posługiwać bezpiecznie; 1 p. jeśli dziecko wie do czego służą wszystkie lub wie jak się nimi posługiwać. Można przyznać 1 p. jeśli dziecko wie, do czego służą i jak się posługiwać dwoma przedmiotami; 0 p. w pozostałych przypadkach.

Zadanie 7

2 p. przynajemy jeżeli dziecko z wiosną łączy kwiaty i bociana, z latem łączy koło pływackie i lody, z jesienią łączy kasztany i grzyby, z zimą bałwana i narciarza. 1p. przysługuje dziecku, które wykonuje połowę zadania tj. odpowiednio łączy przedmioty z dwoma dowolnymi porami roku lub prawidłowo łączy po jednym przedmiocie z każdą porą roku; 0 p. przynajemy w pozostałych przypadkach.

Zadanie 8

2 p. przynajemy jeśli dziecko z łąką połączy bociana, świerszcza i mak, a z lasem jelenia, świerk i wiewiórkę; 1 p. jeśli wykona połowę zadania tj. łączy dobrze elementy z jednym środowiskiem lub prawidłowo łączy cztery elementy.

Zadanie 9

2 p. przynajemy, jeżeli dziecko podkreśla wodę i łąkę (trawę); 1 p. jeśli jeden z elementów poprawnie. Nie przyznajemy punktu jeśli dziecko podkreśli lizaka lub sok.

Zadanie 10

2 p. dajemy dziecku, które łączy z kwiatem konewkę, doniczkę i słońce. 1 p. jeśli łączy tylko dwa elementy prawidłowo. Nie przyznajemy wcale punktów jeśli dodatkowo połączony jest szalik lub czapka.

Zadanie 11

Jeśli dziecko odpowiednio łączy zbiory przynajemy 2 p.; 1 p. jeśli dobrze połączone są trzy lub cztery zbiory; 0 p. w innych przypadkach.

Zadanie 12

2 p. przyznajemy jeśli dziecko rysuje pięć kresek w ramce, 1 p. jeśli dziecko dobrze liczy, ale nie potrafi narysować odpowiedniej ilości kresek, 0 p. jeśli udziela innej odpowiedzi.

Zadanie 13

Jeśli dziecko prawidłowo łączy trzy pary zbiorów, jeden zbiór zostaje bez pary, to przyznajemy 2 p.; 1 p. jeśli dobrze łączy dwie pary zbiorów; 0 p. jeśli mniej.

Zadanie 14

2 p. przyznajemy jeżeli dziecko narysuje kwiatka po dobrej stronie; 0 p. jeśli nie potrafi tego zrobić. W tym zadaniu nie przyznajemy 1 p.

Zadanie 15

2 p. dostaje dziecko, które rysuje koło w prawym dolnym rogu; 0 p. jeśli inaczej. W tym zadaniu nie przyznajemy 1 p.

Zadanie 16

2 p. przyznajemy jeśli dziecko rysuje szlaczek rozpoczynając od odpowiedniej strony. W tym zadaniu przyznajemy tylko dwa punkty lub wcale, oceniamy wyłącznie rysowanie szlaczka w odpowiednim kierunku.

Zadanie 17

2 p. dostaje dziecko, które wymienia wiele szczegółów związanych z obrazkiem tj. dostrzega elementy pierwszoplanowe i drugoplanowe. 1 p. jeśli dziecko potrafi wymienić tylko elementy na pierwszym planie; 0 p. jeśli ma kłopoty z wykonaniem zadania. Oceniamy tylko samorzutne wypowiedzi dziecka. Można dopytywać żeby dziecko miało poczucie wykonania zadania, ale nie oceniamy tych dodatkowych wypowiedzi.

Zadanie 18

2 p. przyznajemy jeśli dziecko płynnie układa 3-4 zdania na temat obrazka, 1 p. jeśli potrafi ułożyć 2 zdania, 0 p. jeśli wypowiada się jednoznacznie lub wcale. Oceniamy tylko samorzutne wypowiedzi dziecka. Można dopytywać żeby dziecko miało poczucie wykonania zadania, ale nie oceniamy tych dodatkowych wypowiedzi.

Zadanie 19

2 p. jeśli dziecko dzieli dwa zdania na wyrazy, 1p. jeśli jedno zdanie, 0 p. jeśli nie wykonuje zadania.

Zadanie 20

2 p. otrzymuje dziecko, które prawidłowo dzieli na sylaby wszystkie wyrazy, 1 p. jeśli potrafi podzielić trzy lub dwa wyrazy, a 0 p. jeśli jeden lub zero. Słuchamy, czy dziecko mówi kot czy kotek i czy prawidłowo dzieli wymawiany wyraz.

Zadanie 21

2 p. otrzymuje dziecko, które prawidłowo dzieli na głoski wszystkie wyrazy, 1 p. jeśli potrafi podzielić trzy lub dwa wyrazy, a 0 p. jeśli jeden lub zero. W odniesieniu do ilustracji lalki słuchamy jaki wyraz mówi dziecko i czy prawidłowo dzieli go na głoski (lala lub lalka).

Zadanie 22

2 p. przyznajemy jeśli dziecko zakreśla środkowe drzwi, 0 p. jeśli zadanie wykonuje źle.
W tym zadaniu nie przyznajemy 1 p.

Zadanie 23

2 p. przyznajemy dziecku, które poprawia figurę po śladzie z niewielkimi odchyleniami i wycina ją prosto. 1 p. przyznajemy w przypadku, gdy dziecko ładnie poprawia po śladzie, ale nie potrafi dobrze wyciąć, 0 p. jeśli przy poprawianiu po śladzie i wycinaniu są duże odchylenia.

Ewaluacja programu

Ewaluacja wewnętrzna, czyli ocena programu i wszystkich wchodzących w jego skład elementów, jest przeprowadzana przez nauczyciela realizującego program w celu doskonalenia procesu edukacyjnego w przedszkolu. Po przeprowadzonej ewaluacji nauczyciel zwróci uwagę na mocne strony programu oraz określi te elementy, które wymagają zmiany bądź ich realizacja nie jest konieczna.

Proponujemy przeprowadzenie:

- ewaluacji częściowej np. po pierwszym półroczu realizacji programu, tak by na podstawie dokonanej oceny, nauczyciel mógł wprowadzić niezbędne zmiany;
- ewaluacji całościowej – po zakończeniu programu, tak by w kontekście zaplanowanych we wrześniu celów programu określić stopień ich osiągnięcia, uwzględniając rezultaty testu gotowości szkolnej.

Narzędzia jakimi może posłużyć się nauczyciel w celu przeprowadzenia ewaluacji są różnorodne (np. obserwacja dzieci, ich zaangażowania i motywacji do realizacji zajęć, dokumentacja fotograficzna pracy z dziećmi, dokumentacja prac dzieci, informacje uzyskane od rodziców, bieżące notatki nauczyciela, zaś w ramach ewaluacji całościowej - wyniki testu gotowości szkolnej).

W ramach oceny programu „Przedszkole Przyszłości”, poza wymienionymi narzędziami znanymi i stosowanymi w ewaluacjach, proponujemy wykorzystanie specjalnie przygotowanych narzędzi: ankiety ewaluacyjnej programu „Przedszkole Przyszłości”, wykresu ewaluacji programu, tabeli do oceny programu.

Nauczyciel korzystający z programu, biorąc pod uwagę istotne z własnego punktu widzenia aspekty oceny, może skorzystać z całego zestawu trzech narzędzi ewaluacyjnych, otrzymując bardziej szczegółową ocenę lub wybrać te, które uzna za najbardziej wartościowe, a jednocześnie wystarczające do oceny programu „Przedszkole Przyszłości”.

**ANKIETA EWALUACYJNA PROGRAMU
„PRZEDSZKOLE PRZYSZŁOŚCI”**

*Proszę odpowiedzieć na pytania związane z realizacją programu „Przedszkole Przyszłości”, wpisując znak „X”
w wyznaczonym miejscu lub podając swoją odpowiedź.*

Państwa odpowiedzi posłużą do optymalizacji procesu edukacyjnego.

Nie ma tu ani dobrych, ani złych odpowiedzi, ważne żeby były zgodne z Pani/Pana spostrzeżeniami.

Data wypełnienia ankiety: _____

1. Proszę ocenić ogólną wartość edukacyjną programu „Przedszkole Przyszłości”:

Niedostatecznie

Dostatecznie

Trudno powiedzieć

Dobrze

Bardzo dobrze

2. Proszę ocenić, w jaki sposób program „Przedszkole Przyszłości” pozwala zrealizować podstawę programową:

Niedostatecznie

Dostatecznie

Trudno powiedzieć

Dobrze

Bardzo dobrze

3. Proszę ocenić, w jaki sposób program „Przedszkole Przyszłości” rozwija aktywność twórczą i umiejętności konstrukcyjno-przestrzenne oraz kompetencje w zakresie pracy zespołowej u dzieci:

Niedostatecznie

Dostatecznie

Trudno powiedzieć

Dobrze

Bardzo dobrze

4. Proszę ocenić innowacyjność programu „Przedszkole Przyszłości”:

Niedostatecznie

Dostatecznie

Trudno powiedzieć

Dobrze

Bardzo dobrze

5. Proszę wskazać, w jakim stopniu w programie „Przedszkole Przyszłości ” jest realizowana praca z dziećmi o specjalnych potrzebach edukacyjnych:

w niewielkim stopniu

w przeciętnym stopniu

w dużym stopniu

6. Czy dzieci chętnie uczestniczą w zajęciach programu „Przedszkole Przyszłości”:

w niewielkim stopniu

w przeciętnym stopniu

w dużym stopniu

7. Czy rodzice dzieci dostrzegają i określają pozytywne zmiany w zachowaniu dziecka:

w niewielkim stopniu

w przeciętnym stopniu

w dużym stopniu

8. Proszę wskazać 3 najbardziej wartościowe elementy programu „Przedszkole Przyszłości”:

1 _____

2 _____

3 _____

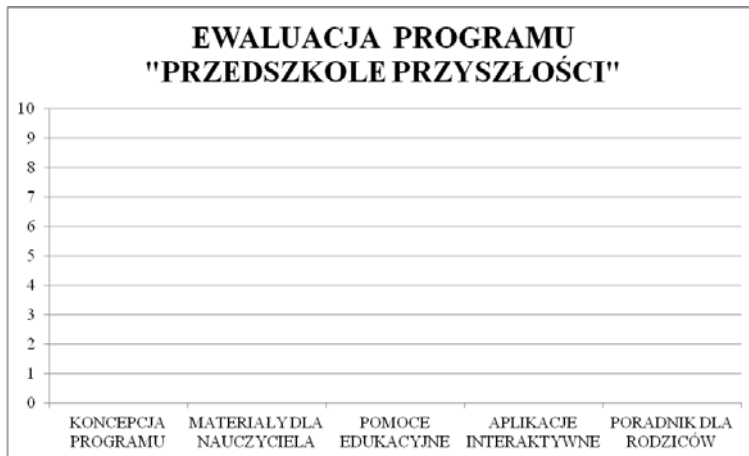
Inne uwagi związane z oceną programu „Przedszkole Przyszłości”

WYKRES EWALUACJI PROGRAMU „PRZEDSZKOLE PRZYSZŁOŚCI”

Proszę ocenić elementy programu „Przedszkole Przyszłości” wpisując znak „X” w odpowiednim miejscu, uwzględniając następującą skalę ocen:

- zdecydowanie negatywna (oceny 0-1)
- raczej negatywna (oceny 2-3)
- ani negatywna ani pozytywna (oceny 4-6)
- raczej pozytywna (oceny 7-8)
- zdecydowanie pozytywna (oceny 9-10)

Łącząc znaki „X” i wykreślając tzw. krzywą łamaną nauczyciel otrzymuje ogólną ocenę wybranych elementów programu, z których korzystał.

Wnioski: _____

**TABELA DO OCENY PROGRAMU
„PRZEDSZKOLE PRZYSZŁOŚCI”**

Poniżej w tabeli znajduje się wykaz pomocy wykorzystywanych w programie „Przedszkole Przyszłości”. Proszę ocenić ich przydatność, korzystając z określeń zawartych w tabeli (mierne, dobre, świetne, nie korzystałam/em)

Elementy programu	1 Mierne	2 Dobre	3 Świetne	Nie korzystałam/ em
Przewodnik metodyczny dla nauczyciela				
Płyty z utworami do umuzykalniania				
50 scenariuszy zajęć edukacyjnych z aplikacjami interaktywnymi				
Instrukcja do korzystania z multimediiów dla nauczycieli				
4 zeszyty ćwiczeń dla dzieci				
50 tablic demonstracyjnych (poglądowych)				
Cztery maskotki-pacynki				
Obrazki do globalnego czytania				
Informator dla rodziców				

Wnioski: _____

Bibliografia oraz polecana literatura

Literatura dla nauczycieli - teoria

- Aronson, A., Wilson, T. D., Akert, R. M., *Psychologia społeczna. Serce i umysł*, Poznań: Zysk i S-ka, 1997.
- Brzezińska, A. (red.), *Dziecko w zabawie i świecie języka*, Poznań: Zysk i S-ka, 1995.
- Brzezińska, A. (red.), *Psychologiczne portrety człowieka*, Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, 2005.
- Debesse, M., *Etapy wychowania*, Warszawa: Wydawnictwo Żak, 1996.
- Gąsiorek, K., *Z teorii i praktyki edukacji dziecka*, Kraków: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, 2011.
- Kielar-Turska, M., *Średnie dzieciństwo. Wiek przedszkolny*, W: B. Harwas-Napierała, J. Trempała (red.), *Psychologia rozwoju człowieka*, tom 2. (s. 83-129), Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2011.
- Okoń, W., *Zabawa a rzeczywistość*, Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 1987.
- Skorek, E. M., *Terapia pedagogiczna Tom I – Zaburzenia rozwoju psychoruchowego dzieci*, Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls, 1995.
- Smak, E., Włoch, S. (red.), *Pedagogika kreatywna wyzwaniem edukacji XXI wieku*, Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, 2010.
- Trempała, J. (red.), *Psychologia rozwoju człowieka*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2011.
- Wygotski, L., *Myślenie i mowa*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 1989.

Literatura dla nauczycieli - praktyka

- Bogdanowicz, M., *Metoda Dobrego Startu*, Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 1999.
- Bogdanowicz, M., Kisiel, B., Przasnyska, M., *Metoda Weroniki Sherborne w terapii i wspomaganiu rozwoju dziecka*, Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 1992.
- Bullough, R. V., *Początkujący nauczyciel*, Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, 2006.
- Buszkowski, I., Michalec, K., *Prace plastyczne rozwijające wyobraźnię*, Warszawa: Wydawnictwo Akademickie ŻAK, 2009.
- Chauvel, D., Michel, V., *Gry i zabawy w przedszkolu*, Warszawa: Wydawnictwo Cyklady, 1999.
- Christopher, C., *Nauczyciel – rodzic*, Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, 2004.
- Demel, G., *Minimum logopedyczne nauczyciela przedszkola*, Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 2012.
- Dzionek, E., Gmosińska, M., Kościelniak, A., Szwałkajzer, M., *Kinezylogia edukacyjna*, Kraków: Impuls, 2007.

- Faber, A., Mazlish, E., *Jak mówić, żeby dzieci się uczyły. W domu i w szkole*, Poznań: Media Rodzina, 1998.
- Gruszczyk-Kolczyńska, E., Dobisz, K., Zielińska, E., *Jak nauczyć dzieci sztuki konstruowania gier?* Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 1996.
- Gruszczyk-Kolczyńska, E., Zielińska, E., *Dziecięca matematyka*, Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 2007.
- Gruszczyk-Kolczyńska, E., *Dzieci ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się matematyki*, Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 2008.
- Gruszczyk-Kolczyńska, E. (red.), *O dzieciach matematycznie uzdolnionych*, Warszawa: Wydawnictwo Nowa Era, 2012.
- Jąder, M., *Techniki plastyczne rozwijające wyobraźnię*, Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls, 2007.
- Kasdepke, G., *Co to znaczy...101 zabawnych historyjek, które pozwolą zrozumieć znaczenie niektórych powiedzeń*, Łódź: Wydawnictwo Literatura, 2010.
- Kielar-Turska, M., *Jak pomagać dziecku w poznawaniu świata*, Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 1992.
- Klim-Klimaszewska, A., *Pedagogika przedszkolna*, Warszawa: Instytut Wydawniczy Erica, 2012.
- McEwan, E. K., *Jak sobie radzić z rodzicami, którzy są źli, zmęczeni, bezradni, albo po prostu stuknięci*, Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 2008.
- Molenda, M., *Mandala – sposób na odprężenie i wyciszenie dla dzieci w wieku przedszkolnym*, Kielce: Jedność, 2005.
- Nawara, H., Nawara, U., *Gry i zabawy integracyjne*, Wrocław: Wydawnictwo AWF we Wrocławiu, 2003.
- Schaefer, K., *Nauczyciel w szkole*, Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, 2003.
- Sherborne, W., *Ruch rozwijający dla dzieci*, Warszawa: Wydawnictwo PWN, 2012.
- Silberg, J., *Nauka czytania przez zabawę*, Warszawa: K.E. Liber, 2005.
- Skorek, E. M., *Rysowane wierszyki*, Kraków: Impuls, 2002.
- Skorek, E. M., *100 tekstów do ćwiczeń logopedycznych*, Gdańsk: Harmonia, 2007.
- Strichart, S. S., Mangrum, C. T., *Dziecko z ADHD w klasie. Planowanie pracy dzieci z zaburzeniami koncentracji uwagi*, Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, 2006.
- Szmidt, K., *Pedagogika twórczości*, Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, 2007.
- Tomaszewska, M., *Pląsy z długą brodą*, Gdańsk: Harmonia, 2009.
- Uszyńska-Jarmoc, J., *Podróże, skarby, przygoda*, Białystok: Trans Humana, 2005.
- Vopel, K. W., *Witajcie nogi*, Kielce: Wydawnictwo Jedność, 2009.
- Wasilak, A. (red.), *Zabawy z chustą*, Lublin: Klanza, 2002.
- Wiązek, R., *Dzieci nadpobudliwie psychoruchowo w wieku przedszkolnym*, Kraków: Impuls, 2006.

Literatura dla rodziców

Barańska, M., *Paluszkami tak i siak, zabawy paluszkowe z wierszykami*, Gdańsk: Harmonia, 2012.

Faber, A., Mazlish E., *Jak mówić, żeby dzieci nas słuchały. Jak słuchać, żeby dzieci do nas mówiły*, Poznań: Wydawnictwo Media Rodzina, 2001.

Karczeńska, J., Kwaśniewska, M., *Dziecko sześćioletnie w szkole*, Kielce: Wydawnictwo Pedagogiczne ZNP, 2009.

Kozłowska, A., *Zaczarowane bajki, które leczą dla dzieci i dorosłych*, Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „ŻAK”, 2007.

Koźmińska, I., Olszewska, E., *Z dzieckiem w świat wartości*, Warszawa: Świat Książki, 2007.

O Autorach:

dr Bogna Bartosz

Psycholog, pracownik naukowy Instytutu Psychologii Uniwersytetu Wrocławskiego, Autorka ponad 60 prac naukowych, książek i artykułów. Zajmuje się m.in. konsultacją projektów i współpracą z Dolnośląską Radą Przedsiębiorczości Nauki (DRPIN) w Zespole ds. Przedsiębiorczości Akademickiej. Prowadzi zajęcia z zakresu diagnozowania i rozwijania przez nauczycieli twórczych potencjałów uczniów. Zajmuje się także aktywizacją społeczności lokalnych.

Katarzyna Bury

Psycholog, ukończyła studia podyplomowe „Psychologiczne wspomaganie dzieci i młodzieży w trudnościach”. Zajmuje się procesami twórczymi oraz zagadnieniami związanymi z badaniem gotowości szkolnej dzieci rozpoczynających naukę. We wrocławskich szkołach i przedszkolach realizuje innowacyjne projekty edukacyjne z zakresu rozwijania kompetencji przestrzennych. Prowadzone przez nią warsztaty ukierunkowane są na stymulowanie twórczego działania i współpracy. Ceni mądrą literaturę dla dzieci.

Alicja Kosowska

Pedagog, nauczycielka wychowania przedszkolnego i edukacji wczesnoszkolnej, absolwentka Uniwersytetu Wrocławskiego. Ukończyła studia z zakresu terapii pedagogicznej oraz nauczania języka angielskiego w wychowaniu przedszkolnym i zintegrowanej edukacji wczesnoszkolnej. Doktorantka na Wydziale Nauk Pedagogicznych Dolnośląskiej Szkoły Wyższej. Interesuje się wpływem nowoczesnych technologii na pokolenie XXI wieku.

Agnieszka Pieluszyńska

Nauczycielka edukacji wczesnoszkolnej, wychowania przedszkolnego i etyki. Ukończyła studia podyplomowe z zakresu oligofrenopedagogiki i logopedii. Prowadzi dodatkowe zajęcia rozwijające wszechstronnie twórczą wyobraźnię dzieci. Specjalistka z zakresu rozwoju słuchu fonematycznego oraz kształtowania umiejętności czytania i pisania. Szczególną satysfakcję zawodową przynosi jej praca z dziećmi o specjalnych potrzebach edukacyjnych.

Przemysław Adamski

Nauczyciel przedmiotów informatycznych, trener Dolnośląskiego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli we Wrocławiu, specjalista ds. nowoczesnych technologii, multimediów w dydaktyce oraz zastosowań platform edukacyjnych i e-learningu w edukacji na wszystkich etapach kształcenia.

Autorzy programu „Przedszkole Przyszłości” proponują wykorzystywanie bardzo nowoczesnych technologii, których wartość jest nie do przecenienia, ale – co też bardzo cenne – proponują wykorzystywanie bardzo prostych materiałów (...). Mocno eksponowane jest to, co dotyczy kształtowania kompetencji przestrzennych, a stanowi cenne i twórcze podejście do tego, co zawiera podstawa programowa. W większości zaplanowanych działań kładzie się nacisk na pracę zespołową.

z recenzji dr Barbary Kobusińskiej (psychologa)

Program „Przedszkole Przyszłości” uwzględnia możliwość indywidualizacji pracy z dzieckiem w zakresie rozwoju umiejętności, przyswajania wiedzy, rozwoju społecznego, rozwoju emocjonalnego. Uwzględnia indywidualne tempo rozwoju i pracy dziecka, umożliwiając mu przeżywanie, doświadczanie, eksperymentowanie, zadawanie pytań, rozwiązywanie problemów. Treści programu, wartość merytoryczna spełniają wymogi podstawy programowej. Czytelna, przejrzysta prezentacja treści edukacyjnych – tabelaryczna konstrukcja, umożliwi nauczycielowi sprawne i mobilne poruszanie się po programie.

z recenzji dr Małgorzaty Malec (pedagoga)

Publikacja jest współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.